
ASTERISK

NR. 57 MARTS 2011

DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETSSKOLE
ARTS, AARHUS UNIVERSITET

TEMA: *Følelser i uddannelse*

ER FRYGTTEN FOR KINA VORES ENESTE HÅB?

DOMINIQUE MOÏSI:
"Vestens mareridt er at
arbejde som kineserne"

FØLELSER I FOKUS:
Frygt, skam,
håb og glæde

DOMMEDAGSSTEMNING:
Frygt styrer dansk
uddannelsespolitik

TRO, FRYGT & KÆRLIGHED

Af CLAUS HOLM, ANSV. REDAKTØR AF ASTERISK
OG PRODEKAN FOR FORMIDLING,
DPU, AARHUS UNIVERSITET

Blandt de kristne dyder tro, håb og kærlighed udmærker håbet sig som en længsel efter en bedre fremtid. Modsat med frygten, den handler om at grue for en fremtid, man må forsøge at beskytte sig mod. Fremtiden er kort sagt ikke forudsigelig. Derfor må man stille sig tilfreds med klichéens klogskab; at håbe det bedste og frygte det værste. Imidlertid er det sådan, at europæere – herunder danskere som de er flest – lægger mere vægt på frygten end på håbet. Europæere skifter ikke sådan bare fra frygt til håb, men måden at frygte på ændrer sig.

Den hollandske sociolog Cas Wouters' studier af følelser i bogen *Informalization. Manners & Emotions since 1890* peger på, at der siden 2. verdenskrig har fundet en kulturel forandring sted: I de vestlige demokratier er vi gået fra en hierarkisk social struktur til en social struktur styret af egalitære idealer. Det ændrer også måden at udtrykke følelser på. Mens det under en mere hierarkisk social struktur er vigtigt at undertrykke bestemte følelser, så bliver det under lighedsidealernes dominans acceptabelt at udtrykke dem. For eksempel ville amerikanske piloter under Golfkrigen godt bekræfte deres frygt, hvilket Wouters vurderer som en umulighed for en pilot under 2. verdenskrig; det vil sig i en periode, hvor autoritet og kollegialt pres forhindrede frygten i at komme til orde offentligt. Men under de aktuelle vilkår bliver det i stigende grad accepteret, at den enkelte udtrykker *sine* helt egne følelser: Vi er kort sagt gået fra en person domineret af et samfundsmæssigt overjæg til en person, som forhandler med sit overjæg med henblik på at føle sig fri, naturlig og autentisk.

I en dansk sammenhæng genfinder vi lignende kulturelle forandringer i skoleudviklingen efter 2. verdenskrig. I 1950'erne holder vi skole for at skabe et lykkeligt barn, i 1970'erne for at danne demokratiske medborgere, og i 1990'erne står elevens personlige udvikling og læring i centrum. Måske kan man på den baggrund formulere skolens opgave til at være følgende: Skolen skal sørge for, at eleven får 'tillid til egne muligheder' – det, jeg kalder en følelse af

Spørgsmålet er, om forældre og lærere ikke frygter mere for **det enkelte barns tab af selvværdsfølelse** og mindre for, at danske elever klarer sig dårligt i den næste PISA-undersøgelse. Vil vi ikke hellere sende kedsomheden til Kina end at udsætte danske elever for alt for mange – selvværdsnedbrydende – faglige anstrengelser?

personligt selvværd – når vedkommende tager ansvar for egen kompetenceudvikling. Ikke alle mestrer kunsten at kombinere det at føle sig godt tilpas med at klare sig godt fagligt, men hvad vægter vi højest, og hvad værner vi mest om?

Spørgsmålet er, om forældre og lærere ikke frygter mere for det enkelte barns tab af selvværdsfølelse og mindre for, at danske elever klarer sig dårligt i den næste PISA-undersøgelse. Vil vi ikke hellere sende kedsomheden til Kina end at udsætte danske elever for alt for mange – selvværdsnedbrydende – faglige anstrengelser? Står værdien af selvværd ikke over den enkeltes markedsværdi i nationens tjeneste? Selv om selvværd og faglige anstrengelser ikke nødvendigvis er hinandens modsætninger, er det med andre ord en overvejelse værd, om politikeres tale om national frygt, skam og skuffelse over dårlige danske PISA-resultater overhovedet siger os noget – eller nok – når fokus er på den enkeltes selvværd.

Under alle omstændigheder kan vi konstatere, at vi aktuelt har at gøre med to konkurrerende frygt-forhold, men også med to forskellige måder at skamme sig på. Den

ene skam er defineret ved, at den enkelte elev ikke har et tilstrækkeligt selvværd. Den skam afvikler pædagoger gennem den professionelle kærlighed, vi kalder ros og anerkendelse. Den anden skam er den nationale, den arbejder mange politikere på at få os til at føle mere for. Lykkes politikerne med dette nye nationale projekt, bliver resultatet en bedre balance mellem individ og fællesskab – og en sådan balance vil manifestere sig ved, at dansk pædagogik kommer til at handle mindre om tro, frygt og kærlighed til gavn for den enkeltes selvværd, og mere om en sekulariseret dansk udgave af de kristne dyder: Frihed, lighed og broderskab, der er til gavn for fagligheden i skolen og for folkelig konkurrencekraft. ■

s. 06

ARTIKLER

FØLELSER I UDDANNELSE

ER FRYGTEN FOR KINA
VORES **ENESTE HÅB?**

S. 06-11

Mens optimismen vinder frem i Asien, er vesten ramt af frygt, og det forplanter sig negativt til uddannelsessystemet. Er positive følelser hemmeligheden bag, at asiatiske lande stormer frem i internationale undersøgelser som PISA?

FØLELSERNES GEOPOLITIK

"KINESERNES DRØM ER AT **FORBRUGE
SOM OS. VORES MARERIDT
ER AT **ARBEJDE SOM DEM.****"

S. 12-14

Mens Europa er for uambitiøs og pessimistisk, dunderer Asien frem i håb. Konsekvenserne er enorme, og snart betyder 'brain drain' hjerneflugt fra vesten, hvis ikke vi genvinder håbet. Interview med den skarpe franske politolog Dominique Moïsi.

FØLELSER I FOKUS

FRYGT, HÅB, SKAM OG GLÆDE

S. 15-19

Følelser er ikke til at komme uden om i pædagogik og læring, men de bliver ofte overset. Med forskellige nedslag sætter Asterisk fokus på fire vigtige følelser.

FØLELSERNES IDEHISTORIE

EN **HÅBLØS PÆDAGOGIK**

S. 20-24

Opdragelse og uddannelse har gennem historien været båret af håb om frelse, fremskridt, frihed og lighed. I dag er frygten blevet drivkraften, når dansk uddannelsespolitik udformes.

"Som den vestlige verden i slutningen af 1950'erne fik sit 'Sputnik-chok', der for alvor satte fokus på uddannelse og forskning, fik Anders Fogh-Rasmussen i 2004 sit 'Shanghai-chok'. Siden da har Kina vækket **vores frygt for at blive løbet over ende** i den *globale konkurrence.*"

Lektor **Jens Erik Kristensen**

NYT STUDIE FRA IALEI

ER **MULTIKULTUREL UDDANNELSE EN
STYRKE ELLER EN TRUSSEL?**

S. 32-35

I flere årtier var multikulturel uddannelse et mantra i lande som Australien, Canada og Storbritannien, men nu er begrebet sat i skammekrogen. Nyt studie fra International Alliance of Leading Education Institutes. >

s. 36

“Det, de fleste frivillige oplever stærkest, er, at de med tiden **ændrer syn på brugerne**. Første gang de åbner døren og byder én indenfor, ser de en alkoholiker. Et par uger senere er det Bjarne, de lukker ind.”

Else Lindhardt
Frivilligheds koordinator i
Kirkens Korshærs Nattjeneste

ASTERISK

nr. 57
Marts 2011

Tema
Følelser i uddannelse

Design: F31
Forside: Polfoto
Tryk: Scanprint A/S
ISSN nr.: 1601-5754
Oplag: 20.300

Redaktionens adr.
Danmarks Pædagogiske
Universitetsskole
Aarhus Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV

Kontakt til redaktionen
E-MAIL: asterisk@dpu.dk
TELEFON: 88 88 90 59

Abonnement
Abonnement er gratis
og kan bestilles på
www.dpu.dk/asterisk

Redaktører
Claus Holm (ansv.)
cho@dpu.dk
Peder Holm-Pedersen
peho@dpu.dk
Camilla Mehlsen
cme@dpu.dk

Redaktionskomité
Frans Ørsted Andersen
Søren Kjær Jensen
Ida Juul
Jens Christian Nielsen
Dorthe Staunæs

Korrektur
Kirsten Kovacs

Asterisk er et magasin for
aktuel uddannelsesforskning.
Asterisk udkommer fire
gange årligt og er udgivet
af Danmarks Pædagogiske
Universitetsskole, ARTS,
Aarhus Universitet. Artikler
eller illustrationer må ikke
eftertrykkes uden tilladelse.

FASTE SIDER

LEDER

s. 02

SAMTALE FRA TÅRNET

HVOR LANGT KAN VI
NÅ **MED DET GODE?**

s. 25-27

Med fremkomsten af positiv psykologi er et væld af glade følelser skyllet ind over pædagogikken. Asterisk har sat to DPU-forskere – pessimisten og optimisten – på hver sin side af bordet til en samtale om succespædagogik, anerkendelse og pinlige oplevelser.

KORT NYT

s. 28-29

UD AF TÅRNET

HVAD OPTAGER
FORSKEREN LIGE NU?

s. 30-31

Ungdomsforsker Jens Christian Nielsen åbner døren til sit forskningsunivers og fortæller om tre begivenheder, der optager ham for tiden.

MIT PÆDAGOGISKE DILEMMA

PLANER & PROJEKTER **FORBUDT**

s. 36-37

For frivilligheds koordinator Else Lindhardt er det største dilemma i det daglige arbejde, at hun skal lære de frivillige, at det kan være mere værd at lytte end at lægge planer for fremtiden for en alkoholiker, narkoman eller hjemløs.

NYE **BØGER**

s. 38-39

KOMMENTAR

MINDFULNESS
FÅR MERE INDFLYDELSE

s. 40-41

Mindfulness vinder stadig større opmærksomhed. Lektor Karen Wistoft undersøger, hvorfor mindfulness er så populært, og hvad vi realistisk kan forvente af metoder baseret på mindfulness.

KALENDER

s. 43

541 006

DANMARKS PÆDAGOGISKE
UNIVERSITETSSKOLE
AARHUS UNIVERSITET

* UDDANNELSER 2011

BACHELORUDDANNELSE

Åbent hus 2. marts i København / 3. marts i Aarhus
Ansøgning: 15. marts (kvote 2) / 5. juli (kvote 1)
www.dpu.dk/bachelor

KANDIDATUDDANNELSE

Ansøgning 1. april
www.dpu.dk/kandidat

MASTERUDDANNELSE

Åbent hus 15. marts i København
Ansøgning 1. maj
www.dpu.dk/master

MØD UDDANNELSERNE

Kom og mød studerende,
vejledere og undervisere.
Programmer og tilmelding:
www.dpu.dk/aabenthus

ER FRYGTEN FOR *KINA* VORES ENESTE HÅB?

Man siger, at håbet er lysegrønt, men i det 21. århundrede er håbet rødt som riget i midten. Mens optimismen vinder frem i Asien med Kina som bannerfører, er Vesten ramt af frygt, og det forplanter sig negativt til uddannelsessystemet. Er **positive følelser** hemmeligheden bag, at asiatiske lande stormer frem i internationale undersøgelser som PISA?

Af CAMILLA MEHLSSEN

Hvordan siger man kaffe på kinesisk?” spørger 13-årige Simone. “Det hedder ‘kā fēi;’” svarer Xiao Ju Wu. De 16 elever fra 7.D gentager efter læreren: ”kā fēi”. Flere griner. Det lyder sjovt og ikke rigtig kinesisk. På tavlen står der kinesiske skrifttegn. Xiao Ju Wu læser langsomt op: ‘zhā’, ‘chā’, ‘shā’. Eleverne gentager. Det er svært at høre den lille forskel i udtalen, men eleverne skal lære det, for i næste uge skal de bestå en test. På hver side af tavlen hænger et flag – til venstre dannebrog, til højre det kinesiske røde flag med fem gule stjerner.

Xiao Ju Wu underviser 7.D i det nyoprettede Confucius Classroom på Niels Steensens Gymnasium i København. Skolen, som består af grundskole fra 6. klasse og gymnasium, er på mange måder forløber for kinesiskundervisning i Danmark. Siden 2006 har kinesisk været et obligatorisk fag for alle elever i grundskolen, ingen andre steder i Danmark undervises så mange elever i kinesisk, og i 2010 godkendte undervisningsminister Tina Nedergaard faget som fortsættersprog i gymnasiet.

Kinesisk vinder frem

Dorthe Enger er rektor på Niels Steensens Gymnasium, og hun har været med til at indføre kinesisk som obligatorisk fag i 2006. I begyndelsen var der en vis skepsis, men den fortog sig hurtigt, og i dag er kinesisk en attraktion for skolen, forklarer hun. Hvorfor skal kinesisk på skoleskemaet?

”Vi vil gerne præge vores elever til at blive globale borgere og give dem nogle kompetencer, så de kan få et godt liv og klare sig selv. Og her mener vi, at kinesisk er vigtigt.”

Dorthe Enger er langtfra alene om det synspunkt. Sidst i 2010 udtalte undervisningsminister Tina Nedergaard (V), at folkeskolen skal tage konsekvensen af, at Kina kan blive et af Danmarks største eksportmarkeder, og gøre kinesisk til et fag på linje med fransk og tysk. Dansk

“Lige nu retter vi håbet mod Asien. Det er også derfor, gymnasier **satser på kinesisk**. Vi kunne også have satset på at lære arabisk. De arabiske lande er et vigtigt marked for Danmark, og vi har mange arabisktalende i danske skoler, men *håbet om fremtiden sættes ensidigt til Østasien.*”

Lektor **Dorthe Staunæs**

Industri, Kommunernes Landsforening og oppositionen bakkede samstemmende op om ministerens forslag. Kigger man nogle år frem, tyder meget da også på, at flere skoler og gymnasier vil udbyde kinesisk som 2. fremmedsprog efter engelsk. Som Dorthe Enger siger:

“Jeg er ikke profet eller spåkone, men vi ser, at når sprogene bliver nødvendige for at handle, så kommer de i skolerne. Hvorfor fik vi ellers fransk, tysk og engelsk og i gamle dage latin? Det er selvfølgelig, fordi det er redskaber, der er nødvendige for at overleve. Hvis Kina stadig ligger i frontlinjen og ikke bliver overhalet af Brasilien, Indien eller de arabiske lande, så bliver det kinesisk, som vi skal lære.”

Følelser styrer uddannelsesdebatten

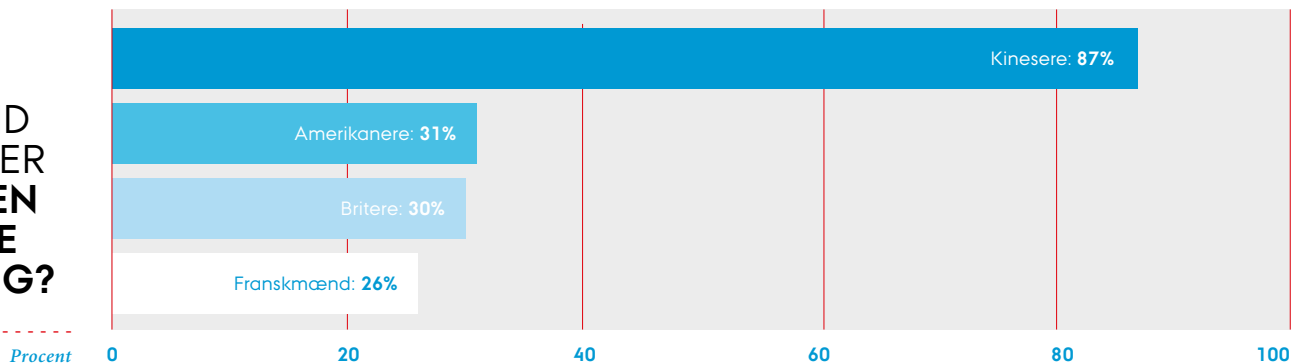
Niels Steensens Gymnasium er et eksempel på en uddannelsesinstitution, der ser muligheder i Asiens voksende verdensposition. Det optimistiske syn på fremtiden er imidlertid sjældent i den danske uddannelsesverden, der i stigende grad ser på nye vækstøkonomier som Kinas og Indiens med uro og frygt. I begyndelsen af det nye årtusinde var vi især bange for at miste fabriksarbejde til Kina. Ti år inde i det nye årtusinde er det imidlertid gået op for os, at Kina er meget mere end en fabrik, og vi er blevet bange for, om det

danske uddannelsessystem kan være med i den globale konkurrence. Hvis kineserne bliver dygtigere og mere innovative end os, hvad skal vi så leve af?

”Frygten handler om, at vi engang havde verdens bedste uddannelsessystem. Nu ser vi middelmådige ud, og vi bliver bange for at sakke bagud og ikke komme med i verdensligaen,” siger Dorthe Staunæs, lektor på DPU, Aarhus Universitet. Hun forsker blandt andet i ledelse af affektivitet og er, sammen med blandt andre Justine Pors fra Copenhagen Business School (CBS), i gang med at undersøge, hvordan følelser som skam og frygt styrer uddannelse i Danmark. De følelser træder særligt tydeligt frem, når Danmark klarer sig dårligt i internationale undersøgelser på uddannelsesområdet, for eksempel i PISA (*Programme for International Student Assessment*) og TALIS (*Teaching and Learning International Survey*).

Internationale undersøgelser med *ranking* udstyrer tilsyneladende ikke blot politiske beslutningstagere med faktuel viden, men også med følelser som skam og frygt – eller stolthed og glæde, hvis landet ligger i toppen af ranglisten. De kan ligefrem føre til et chok, som det for eksempel skete med det famøse ”Togo-chok” i 1994, da den første internationale læseundersøgelse afslørede, at danske

MENER DU, AT DIT LAND BEVÆGER SIG I DEN RIGTIGE RETNING?

Kilde: Pew Research Centre

3.-klasses-elever skrabede bunden og læste på niveau med bl.a. Trinidad-Tobago.

Flov på nationens vegne

Når Danmark klarer sig dårligt, er det pinligt. Da undervisningsminister Tina Nedergaard så Berlingske Tidendes webdokumentar 'Alt for mange nuller', der viste nogle handelsskoleelever, som regnede som elever i 3. eller 4. klasse, udtalte hun: "Jeg er flov på nationens vegne og bliver bekræftet i, at vores reform er vigtig."

Ifølge Dorthe Staunæs vidner udtalelsen om, at følelser spiller en central rolle i uddannelsespolitik. "Tina Nedergaards udtalelse siger noget om den tilstand, hun og en del andre kommer i, denne skamfulde følelse over ikke at være god nok – og en frygt for, hvad der skal ske. Frygten for især Asien afstedkomme hurtige handlinger, behov for kontrol og ideen om, at hvis vi kopierer de andre, kan vi nok komme med i den globale konkurrence," siger Dorthe Staunæs.

"Kigger man på retorikken, er det ord som skam, skuffelse og frygt, der styrer debatten om folkeskolen i dag. Følelserne kobles hele tiden til nationen, så man skal skamme sig på nationens vegne, er skuffet over Danmarks dårlige placering eller frygter den østasiatiske tiger," siger Dorthe Staunæs.

Forholdet til Østasien og Kina er dobbelt. Vi taler om den asiatiske tiger. Den bliver man helt banalt spist af, og det er også det, vi frygter: at Kinas vækst skal blive vores endeligt. Samtidig repræsenterer Kina og resten af Østasien også fremtiden og en markedsmulighed for Danmark. forklarer Dorthe Staunæs.

"Lige nu retter vi håbet mod Asien. Det er også derfor, gymnasier satser på kinesisk. Vi kunne også have satset på at lære arabisk. De arabiske lande er et vigtigt marked for Danmark, og vi har mange arabisktalende i danske skoler, men håbet om fremtiden sættes ensidigt til Østasien."

En svag opvågningskvalme

Spørgsmålet er imidlertid, om frygten for "den asiatiske tiger" er velbegrundet. Selv om rektor Dorthe Enger ser optimistisk på mulighederne i, at Danmark samarbejder med Kina, blev hun også ramt af en slags frygt på Danmarks vegne, da hun sammen med 30 rektorer drog på studietur til Kina i 2010. Netop hjemvendt fra riget i midten beskrev Dorthe Enger sit møde med det kinesiske undervisningssystem som "en svag opvågningskvalme."

"Jeg fik godt og grundigt punkteret myten om, at Kina er Vestens fabrik. Det er myten om, at kineserne ikke lærer at tænke selv, men kun at gentage, hvad andre gør. Den undervisning, vi så, kunne meget mere. Den lagde op til selvstændig tænkning. I undervisningen kunne vi se, at de ypperste hjælpemidler bliver brugt. Innovation og nytænkning er med. De kinesiske elever lærer både at arbejde i projektarbejde og at tænke selvstændigt og tage ansvar for egen læring."

I Vesten har det ellers længe lydt, at vi skal leve af innovation og kreativitet – og så kan kineserne producere vores sko og alle vores dimser. Men nu viser det sig måske, at kinesiske elever er mere innovative og kreative end de danske. Når studieturen gav Dorthe Enger en "opvågningskvalme", er det, fordi de danske unge – og det danske uddannelsessystem i det hele taget – endnu ikke har indset, at de er i global konkurrence med højt kvalificerede og motiverede mennesker.

Det er dog ikke kun knofedt, der er med til at gøre de kinesiske elever til nogle, de danske elever skal holde øje med. En central forskel handler om, hvad der driver kineserne. Her oplever Dorthe Enger kinesiske unge som begejstrede og optimistiske, og det står i kontrast til danske unge. "De kinesiske elever er ikke så desillusionerede og nogle gange opgivende som mange danske unge," siger Dorthe Enger. "Kinesiske elever er ægte stolte over det, deres land præsterer. Det virkede ikke på mig, som

om det var støvletrampende patriotisme eller en patriotisme, der gik på, at 'nu er det nogle andre, der skal ned med nakken' – men en stolthed over, at Kina klarer sig så godt nu."

Håb vs. skam

Man siger, at håbet er lysegrønt, men i det 21. århundrede er håbet rødt som riget i midten. I hvert fald vinder optimismen indpas i Asien med Kina som bannerfører. Hvis man sammenligner forskellige befolkningers tro på fremtiden, er det tydeligt, at kineserne er langt mere optimistiske end vesterlændingene. Ifølge Pew Research Centre mener 87 procent af kineserne, at deres land bevæger sig i den rigtige retning. For amerikanerne gælder det blot 31 procent, blandt briterne er det 30 procent, og det er kun hver fjerde franskmænd, der synes, Frankrig er på rette vej.

Når krisen melder sig, kommer uddannelsessystemet prompte i vælten. Lektor Dorthe Staunæs fortæller, at en af de måder, man fra politisk hold forsøger at skabe forandringer i skolesystemet på, er gennem skam. Det kan for eksempel ske igennem den omdiskuterede offentliggørelse af testresultater. Men er det vejen frem? Det kommer an på, om man spørger i Øst eller Vest.

Konsulentvirksomheden McKinsey offentliggjorde i december 2010 en omfattende analyse af verdens bedste skolesystemer, 'How the world's most improved school systems keep getting better'. Et nedslag handler netop om, hvordan de forskellige skolesystemer bruger testresultater. En amerikansk skoleleder forklarer: "Der er ikke noget i vejen med at offentliggøre resultater, men der er noget i vejen med ikke at forsøge at forstå årsagerne, når resultaterne er dårlige... Hvis en lærer producerer klasser, der klarer sig dårligere end gennemsnittet, så træder vi til og hjælper vedkommende. Hvis det ikke hjælper, hører den lærer ikke til her."

I Asien hersker der en helt anden tilgang til at udstille dårlige resultater. Som en asiatisk

skoleleder fortæller: “Vi har aldrig sat bestemte mål... Der kan aldrig komme noget godt ud af at offentliggøre en skoles resultater, hverken for eleverne eller for de undervisere, man udstiller på den måde.”

De asiatiske ledes budskab i McKinsey-undersøgelsen er, at de mener, ‘naming and shaming’ både skader undviserne og læringen. ”Offentliggørelse af resultater virker demotiverende for personalet og lammer dem... De holder helt enkelt op med at lytte og prøve nye ting. I stedet beskytter de sig selv ved at finde ud af, hvordan de kan træne deres elever til at klare sig godt til prøverne,” siger en asiatisk skoleleder i undersøgelsen.

Danmark læner sig her snarere op ad USA end Asien, selv om det er de asiatiske skoleelevers resultater, vi gerne vil have, danske elever skal opnå.

”Hvis vi i Danmark offentliggør testresultater, bærer vi ved til det bål at bruge skammen som styringsmekanisme. I en verden, som vi nu er i gang med at sammenligne os med, nemlig Asien, tøver man med at bruge skammen som styringsmekanisme. ”Tab ansigt og bliv bedre”-strategien opfattes som alt for voldsom,” siger Dorthe Staunæs.

Skam fører ikke til noget

Når nu de asiatiske lande ikke bruger skam som styringsredskab, hvilke følelser bruger de så? Er positive følelser som håb og stolthed hemmeligheden bag, at flere asiatiske lande klarer sig godt i internationale undersøgelser? Asterisk har talt med professor Lee Sing Kong, direktøren for National Institute of Education i det land, som mange mener, har verdens bedste uddannelsessystem: Singapore.

Når Kina udvikler sig til en moderne konkurrencedygtig nation, sker det i høj grad med inspiration fra Singapore, som på få årtier har formået at rejse sig til en stærk økonomi med en veluddannet arbejdsstyrke. Ifølge World Economic Forums ‘Global Competitiveness Report 2009-10’ er Singapores konkurrenceevne understøttet af et stærkt fokus på uddannelse, og kvaliteten af uddannelse anses for at være blandt verdens bedste.

Professor Lee Sing Kong fraråder på det kraftigste at skamme sig, hvis et land opnår dårlige resultater i internationale målinger.

”Intet system bør hænges ud for sine gode eller dårlige resultater. Et system bør aldrig føle skam. Et system bør være ydmygt og acceptere, at vi tager fejl eller har svagheder og være parat til at gøre noget ved de ting, der kan forbedres. Kun på den måde kan vi opnå og fastholde en kultur, som fremmer udvikling og forbedring. Hvis vi først begynder at skamme os over vores resultater,

”HELLERE KINESISK END SPANSK”

Kinesisk vinder frem på stadig flere danske skoler og gymnasier. Asterisk har talt med elever i 7.D på Niels Steensens Gymnasium i København, hvor eleverne i grundskolen har kinesisk.

中国

Kina:

Hvad vil du bruge kinesisk til?

Aysha: Jeg vil gerne rejse til Kina – på ferie.

Simone: Det vil jeg også.

Melissa: Det er det, der er problemet. Vi ved ikke, hvad vi skal bruge det til. Men kinesisk er obligatorisk. Vi skal have det.

Hvad nu hvis det var frivilligt, og du kunne vælge et andet fremmedsprog, ville du så vælge fx spansk i stedet for kinesisk?

Melissa: Nej! Så hellere kinesisk end spansk. Hvad skal vi med spansk? (Melissa har undervisning i engelsk, fransk og kinesisk, red.)

Mads: Jeg ville nok vælge kinesisk. Det er sjovt, at det er så anderledes.

Hvad siger dine forældre til, at du har kinesisk i skolen?

Aysha: Min mor siger, at man snart kommer til at tale meget kinesisk – i fremtiden.

Simone: Mine forældre synes også, det er godt. Men vores forældre kan ikke hjælpe os med kinesisk. Vi må hjælpe hinanden i klassen.

Mads: Mine forældre siger, at kinesisk er fremtidens engelsk.

Hvad er sjovest ved at have kinesisk?

Stephanie: Det er sejt at sige, at man lærer kinesisk.

Aysha: Det er, at vi i klassen skal på kinesisk restaurant og bestille maden på kinesisk og smage maden.

tager vi modet fra alle involverede og knækker forbedringskulturen,” siger Lee Sing Kong.

Kina er et stærkt incitament

Uddannelsessystemet i Singapore er i Danmark kendt som ‘miraklet i Singapore’. Professor Lee Sing Kong forklarer, hvorfor det er et mirakel:

”Det er et mirakel i den forstand, at vi har nået så meget på så kort tid gennem hårdt arbejde og beslutsomhed. Husk på, Singapore blev først selvstændigt i 1965. Den økonomiske udvikling, Singapore har gennemgået, er opnået gennem investering i uddannelse; vi har skabt en arbejdsstyrke, som kan bidrage positivt til den økonomiske udvikling. Det er det, der er miraklet. Erkendelsen af, at uddannelse og økonomisk udvikling hænger nøje sammen, er en fundamental del af uddannelsessystemet i Singapore,” siger Lee Sing Kong og tilføjer:

”Nøglebegrebet i processen har været hårdt arbejde. Hårdt arbejde for lærerne, for skolelederne og for politikerne – men ikke

mindst hårdt arbejde for de studerende og deres forældre. Jeg tror ikke, at der findes nogen smutvej.”

Når Kina klarer sig stadigt bedre, mener professor Lee Sing Kong, at der kun er en mulighed: at drømme om at blive endnu bedre og arbejde endnu hårdere. Frygt og skam dur ikke her.

”Hvis Kina klarer sig godt i de internationale målinger, så må det bare anspre os til at arbejde endnu hårdere for at fastslå, hvor vi kan forbedre os, og så at gøre noget ved det. Kinas succes er en god målestok og et stærkt incitament for os,” siger Lee Sing Kong.

”Singapores studerende er kendetegnet ved, at de altid forsøger at blive bedre. De kan sagtens være stolte af alt det, de har opnået, men det får dem ikke til at sænke tempoet.”

Lektor Dorthe Staunæs fortæller, at netop National Institute of Education i Singapore, som professor Lee Sing Kong er direktør for, bruger stoltheden til at stræbe endnu højere. Det fremgår for eksempel i rapporten *Transforming Teaching, Inspiring Learning*,

hvor ministeren for uddannelse, Dr. Ng Eng Hen, skriver, at selv om Singapores elever klarer sig godt i matematik og læsning, bliver de nødt til at kunne mere end det.

”Singapores følelse af, at ’vi klarer os godt, og det er vi stolte af’, bruges til at eksperimentere og trække i nye pædagogiske retninger. Når Singapores elever klarer sig godt i matematik og læsning peger National Institute of Education på, hvordan det i fremtiden handler om at udvikle selvrefleksive og selvledende elever. Det har danske skoler en lang tradition for. Stolthed, tillid og håb er følelser, der stemmer Singapores officielle uddannelsesdebat. Store dele af den danske uddannelsesdebat er stemt af frygt, skam og skuffelse, og det giver et helt andet handlerepertoire,” siger Dorthe Staunæs.

Fra frygt til håb

Hvis Danmark fremover skal have noget af leve af, tyder det på, at uddannelsesdebatten og -politikken må genfinde håbet og troen på, at vi kan blive bedre og dygtigere. Men som Lee Sing Kong siger, kræver det hårdt arbejde at blive en succes, og det er de danske unge – og deres forældre, lærere, skoleledere og politikere – måske endnu ikke gearret til. I takt med at danske unge bliver overhalet på vidensfronten af kinesere, indere, brasilianere og mange flere, kan man kun håbe, at det danske uddannelsessystem skruer op for ambitionsniveauet. Her mener rektor Dorthe Enger, at vi kan blive meget bedre til at uddanne unge:

“Hvis vi forestiller os, at vi tager en rejse 15 år frem, vil vi så ærligt sige, at vi har gjort det godt? Det tror jeg ikke. Vi har ikke været særligt fornuftige i den måde, vi har valgt at stimulere de unge på. Det er godt, at vi er ved at vågne op,” siger Dorthe Enger.

Ifølge Dorthe Enger er der meget at hente i den danske uddannelsesmodel, men også i den fortid, som vi radikalt brød med i 1960’erne. “Vi skal ikke stræbe efter at blive som kineserne. Vi skal bruge kineserne som en reminder om, at vi også havde nogle af kinesernes forudsætninger for succes i vores egen kultur engang, som for eksempel viden om, at det kræver arbejde at opnå resultater, at voksne kan være rollemodeller, og den lille sult, der hviler på, at hverken uddannelse eller levebrød er en selvfølge.”

Den franske politolog Dominique Moïsi peger på noget af det samme, når han giver sit bud på, hvordan Europa kan få succes, nemlig at vi skal kigge i vores bagage (se interview med Moïsi s. 12). ”Vi må genfinde årsagen til vores tidligere fremskridt, og det er ideer og idealer,” siger Dominique Moïsi.

Måske er frygten for Kina vores eneste håb? ■

En kinesisk pige afprøver Apples iPad ved lanceringen af iPad i Beijing i 2010.

“I undervisningen kunne vi se, at de ypperste hjælpemidler bliver brugt. **Innovation og nytænkning** er med. De kinesiske elever lærer både at arbejde i projektarbejde og at tænke selvstændigt og *tage ansvar for egen læring.*”

Rektor **Dorthe Enger**

LÆS MERE:

The Economist: 'The redistribution of hope', 16. december 2010.

Dominique Moïsi: The Geopolitics of Emotion. The Bodley Head 2009.

SE MERE:

Asterisk TV har besøgt Niels Steensens Gymnasium og talt med professor **Niels Egelund** fra DPU om det danske versus det kinesiske uddannelsessystem. Se web-tv-udsendelsen på www.dpu.dk/tv

En tung dyne af frygt har lagt sig over Vesten og sat livet i dvale. Mens Europa er for uambitiøs og pessimistisk, **dundrer Asien frem i håb**. Konsekvenserne er enorme, og snart betyder 'brain drain' hjerneflugt fra Vesten, hvis ikke vi genvinder håbet.

Sådan lyder analysen fra den skarpe franske politolog DOMINIQUE MOÏSI.

“Kinesernes drøm er at forbruge som os. Vores mareridt er at arbejde som dem.”

Af CAMILLA MEHLSSEN

Håb, frygt og ydmygelse er normalt følelser, vi tildeler det enkelte menneske, ikke abstrakte størrelser som politik og nationer. Men står det til den franske politolog Dominique Moïsi, er det netop sådanne følelser, der former international politik.

Det gælder for eksempel store begivenheder som præsident Barack Obamas valgsejr, hvor Obamas budskab om håb og forandring fik flertallet af amerikanere til at stemme på ham. Og da terrorister samme år angreb den indiske finanshovedstad Mumbai, udsprang handlingen også af en følelse – ydmygelse.

I sin anmelderroste bog *The Geopolitics of Emotion* analyserer Dominique Moïsi, hvordan verden har forskellige sindstilstande, der præger historiens gang. Hvis man skal tegne et verdenskort over de dominerende følelser, gør tre følelser sig i særlig grad gældende: frygt i Vesten, ydmygelse i Mellemøsten og håb i Asien (se faktaboks).

Indledningen af bogen bærer undertitlen *The Clash of Emotions* – følelsernes sammenstød – som en direkte reference til den amerikanske politolog Samuel Huntingtons

Civilisationernes sammenstød fra 1993.

Ifølge Moïsi er det ikke sammenstød mellem civilisationer, der sætter verdens dagsorden, men sammenstød mellem følelser.

Følelseksplosion

I takt med at verden bliver mere kompleks, vokser tendensen til at ville analysere det internationale system gennem en rationel, videnskabelig linse. I virkeligheden vil vi få meget mere ud af at forstå, hvad det er for nogle følelseskulturer, der ligger bag, mener Dominique Moïsi.

“Vi kan ikke forstå verden uden at undersøge de følelser, der er med til at forme den. Faktum er, at subjektive ’bløde’ værdier er essentielle for at forstå geopolitik,” siger Dominique Moïsi. “Følelser spiller en endnu større rolle i dag end tidligere. Nutidens globaliserede verden skaber grobund for en følelseksplosion, for globalisering fremmer vores søgen efter identitet. I en stadig mere transparent og kompleks verden presser spørgsmålet om identitet sig på – ’hvem er jeg?’. Under Den Kolde Krig var der ikke grund til at spørge, ’hvem er vi?’, for verdenskortet var delt i to. Men i en foranderlig verden uden grænser er spørgsmålet særdeles relevant. Og medierne spiller også

en rolle i den udvikling: Medierne fungerer som megafoner, der forstørret det allerede eksisterende.”

Asien er fuld af håb

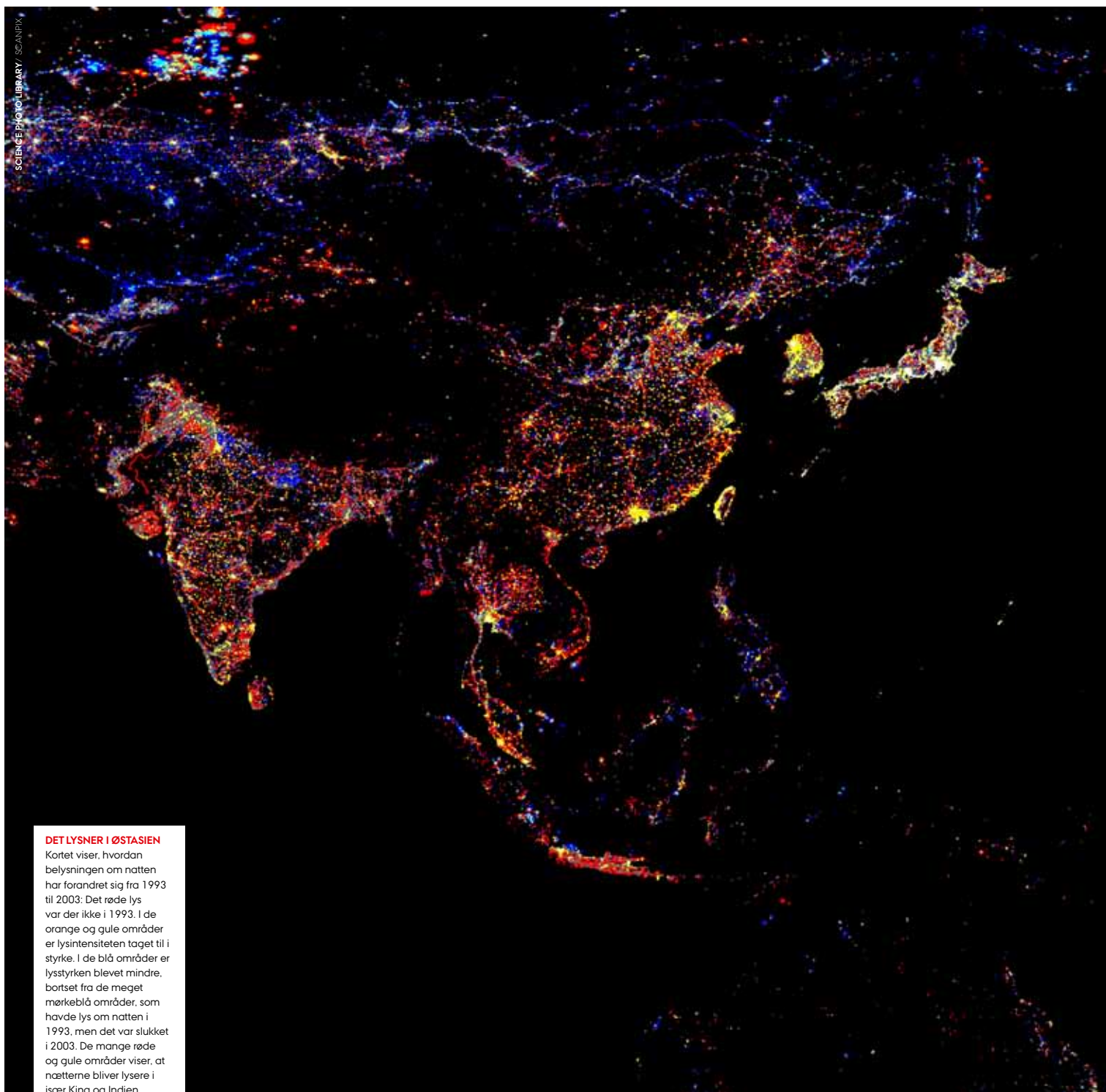
Dominique Moïsi blev opmærksom på Østens håb, da han mødte asiatiske studerende med en helt anden tilgang til verden, end hvad han var vant til i Vesten. Da han rejste til Asien første gang og oplevede Asiens fremgang, var forskellen slående:

”Jeg mødte selvtillid og tiltro i Asien. Håb er tillid. Det er følelsen af, at ’jeg kan gøre det og vise det til verden’. Den følelse mødte jeg i Asien, og da jeg vendte tilbage til Europa, var det tydeligt, at frygten havde taget overhånd. Frygt er manglen på tillid og manglen på tiltro til egen formåen.”

Håbet og frygten kommer for eksempel til udtryk i vores opfattelse af tid: Hvor europæerne frygter morgendagen, drømmer asiaterne om en bedre fremtid.

“I Asien dominerer tankegangen: ‘I dag er bedre end i går, og i morgen vil blive endnu bedre’. I Vesten er det generelle syn pessimistisk: I morgen vil blive dårligere end i dag,” siger Dominique Moïsi.

Det er vanskeligt at måle, præcis hvordan håbet manifesterer sig, men investeringer

DET LYSNER I ØSTASIEN

Kortet viser, hvordan belysningen om natten har forandret sig fra 1993 til 2003: Det røde lys var der ikke i 1993. I de orange og gule områder er lysintensiteten taget til i styrke. I de blå områder er lysstyrken blevet mindre, bortset fra de meget mørkeblå områder, som havde lys om natten i 1993, men det var slukket i 2003. De mange røde og gule områder viser, at natterne bliver lysere i især Kina og Indien.

VERDEN ER STYRET AF FØLELSER

International politik er styret af følelser. Det er budskabet i den franske politolog Dominique Moïsis anmelderroste bog om følelsernes geopolitik, **The Geopolitics of Emotion: How Cultures of Fear, Humiliation and Hope are Reshaping the World**. Her påviser han,

hvordan tre af verdens dele – og deres befolkninger – er drevet af tre forskellige følelser:

HÅB

Hvor: Asien, særligt Kina og Indien
Dominerende tankegang: 'Jeg har lyst til at gøre det, jeg kan gøre, og jeg vil gøre det'
Nøgleord: Håb, vækst, fremgang

De Olympiske Lege i Beijing i 2008 demonstrerede Kinas voksende

position som en superation. Åbningsceremoniens storhed og de kinesiske atleters mange triumfer blev et nyt højdepunkt for håbet, som Kinas vækst har affødt.

FRYGT

Hvor: Vesten
Dominerende tankegang: 'Verden er blevet et farligt sted, hvordan kan jeg beskyttes imod den?'
Nøgleord: Frygt, gæld, recession

Med terrorangrebet i London i 2005 viste det sig, at frygten for terror er velbegrunderet. Den europæiske frygt handler dog ikke blot om frygten for terror, men også om frygten for, at Europa bliver invaderet af

i uddannelse kan eksempelvis være et parameter. Kina investerer enorme summer i videregående uddannelse, og hvert år udklækker det kinesiske uddannelsessystem seks millioner nye kandidater.

Ifølge Dominique Moïsi er Kinas investeringer i uddannelse knyttet til håb.

”Kina vokser, og mange af pengene går til uddannelse. I Kina er der en lang tradition for at værdsætte uddannelse – der er nærmest en besættelse af uddannelse. Konkurrencen mellem de studerende er ufattelig, men slutresultatet er alt i alt godt for samfundet,” siger han.

Uddannelse spiller også en rolle for følelsernes geopolitik: ”En god uddannelse fører til vækst og giver håb. En dårlig uddannelse fører til pessimisme eller forstærker pessimisme.”

Den europæiske frygt

En undersøgelse fra Pew Research Centre bekræfter politologens tese om verdens sinds-tilstand. Her viser det sig, at 87 procent af kineserne og 45 procent af inderne mener, at deres lande bevæger sig i den rigtige retning. I England gælder det kun 31 procent, i USA 30 procent, og i Frankrig er det blot 26 procent. Det er triste tal, som ifølge Dominique Moïsi viser validiteten af hans tese om, at kineserne nærer håb om fremtiden, mens europæerne er præget af pessimisme og frygt.

Hvorfor er Vesten drevet af frygt?

”Vesten er ikke bare det samme. I min bog beskriver jeg en amerikansk frygt og en europæisk frygt. Den amerikanske frygt handler om forfald. Det er frygten for, at USA mister sin førende verdensposition. Den europæiske frygt handler snarere om en søgen efter identitet; om ’hvem er jeg?’, ’hvem er vi?’. Den europæiske frygt er endnu mere ustabil og antager tre forskellige former: Frygten for at blive invaderet af de fattigste som for eksempel immigranter fra Afrika. Frygten for at blive slået ihjel af terrorister fra Mellemøsten. Og frygten for at blive lad tilbage, når især Asien stormer frem.”

Frygt kan også være en enorm drivkraft og motivationsfaktor. Er Vestens frygt kun negativ, eller kan frygten føre til forandring og måske endda håb?

”En smule frygt er fundamental for overlevelse. Hvis du for eksempel er i Afghanistan eller i nogle egne af Afrika, er det godt, at du er lidt bange eller er på vagt. Overdreven frygt er derimod negativ. Og det, vi ser i dagens Europa, er, at der er for meget frygt og for lidt håb.” I dag oplever vi stadigt oftere, at de bedste studerende vil rejse til Asien.”

Et af spørgsmålene i globaliseringsdebatten handler om hjerneflugt – ’brain drain’ – som typisk har betydet, at rige vestlige lande henter de klogeste hoveder fra udviklingslande til at arbejde i Vesten. Men det mønster er under kraftig forandring i disse år, hvor stadigt flere af de bedste studerende fra Vesten rejser til Asien. Og hvis ikke Europa vinder håbet tilbage, bliver hjerneflugt fra Europa til Kina et reelt problem, mener Dominique Moïsi.

Hvordan kan Europa genvinde håbet?

”Vi skal være mere ydmyge. Vi må lære at respektere andre som ligemænd. Vi må se på Asien og finde ud af, hvad vi kan lære af hemmelighederne bag deres succes. Og så skal vi være meget mere ambitiøse. I tidligere tider har vi gjort det stik modsatte: Vi har været alt for arrogante og ikke været ambitiøse nok.”

Har vi været for dovne?

”Vi har helt afgjort været for pessimistiske. Jeg er ikke sikker på, vi har været dovne. I går lå der en stolthed i et veludført arbejde. I dag drømmer vi om at gå på pension, men i virkeligheden skulle vi drømme om et bedre arbejde.”

Europa kan blive et museum

Ifølge Dominique Moïsi har Europas politikere en særlig forpligtelse til at lægge kursen om.

”Politikere bør være pædagoger frem for demagoger. De bør sige sandheden til deres borgere frem for at lede med frygt.

Og sandheden er, at Europa ikke er verdens midte. Magten flytter mod øst, og det bør vække europæerne,” siger Dominique Moïsi.

”Europæere vil udgøre under fem procent af menneskeheden i nær fremtid. Vi må finde vores niche af excellence, så vi ikke ender med at blive et museum for vores egen historie. Vi må genfinde årsagen til vores tidligere fremskridt, og det er ideer og idealer,” siger Dominique Moïsi.

”Kineserne oplever succes uden at have noget universelt budskab. Det eneste, de vil, er at være nummer 1. I Europa må vi forblive universalister. Vores demokratier har noget at tilbyde verden, men vi skal ikke prædike værdier, som vi ikke selv følger. Vi mener, vores demokrati er det bedste, men vi glemmer at følge vores egne ideer og idealer.”

Dominique Moïsi peger på, at selv om Asien rummer mere håb end Vesten, er det stadig Vesten og ikke mindst USA, der udgør den universelle drøm. Kina er ikke Vestens drøm. Mens millioner af mennesker verden over sukker efter at blive amerikaner eller europæer, er der ingen, der vil være kineser, siger Dominique Moïsi.

”Kinesernes drøm er at forbruge som os. Vores mareridt er at arbejde som dem.” ■

DOMINIQUE MOÏSI

Grundlægger af og senior-rådgiver i det franske institut for international politik (Institut Français des Relations Internationales). Visiting Professor ved Harvard Universitetet og College of Europe i Warszawa. Han er forfatter til bogen *The Geopolitics of Emotion: How Cultures of Fear, Humiliation and Hope are Reshaping the World (2009)*. Han skriver jævnlig analyser for blandt andre Financial Times, Die Welt og New York Times.

Europe i Warszawa. Han er forfatter til bogen *The Geopolitics of Emotion: How Cultures of Fear, Humiliation and Hope are Reshaping the World (2009)*. Han skriver jævnlig analyser for blandt andre Financial Times, Die Welt og New York Times.

immigranter, og frygten for, at Europa sækker bagud.

YDMYGELSE

Hvor: Mellemøsten

Dominerende tankegang: ’Jeg kan aldrig gøre det’, ’globalisering er ikke for os’

Nøgleord: Ydmygelse, manglende selvtillid, fortvivlelse

Ydmygelse transformerede sig til terror, da islamistiske terrorister

angreb forskellige seværdigheder i Indiens finansielle hovedstad Mumbai i 2008, blandt andet hotel Taj Mahal. ’Hvorfor gør I det mod os?’ spurgte et gidsel terroristerne. ’Husker du Babri Masjid?’ svarede en af terroristerne og henviste til en moske i Indien, der var blevet ødelagt af radikale hinduer i 1962. For terroristerne var Babri Masjid et stærkt symbol på ydmygelse.

Kilde: Dominique Moïsi

FØLELSER i FOKUS

Fremtidsforskere har længe bebudet følelsessamfundets komme, hvor det er følelser, og ikke fornuft, der er den vigtigste faktor, når vi køber varer og ydelser. Retorikere har længe fremhævet, at det især er patos, der er afgørende, når vi hører en politisk tale og skal sætte krydset på stemmesedlen. Når det gælder pædagogik og undervisning, overser vi imidlertid ofte følelsernes rolle med vores fokus på, at der er fagligheden og lærdommen, der er det vigtigste. *Men følelser er ikke til at komme uden om i pædagogik og læring*, for de spiller altid en rolle – nogle gange konstruktivt, andre gange det modsatte.

Med forskellige nedslag sætter Asterisk fokus på fire vigtige følelser: **frygt, håb, skam** og **glæde** – i hver deres konkrete pædagogiske sammenhæng.

Af PEDER HOLM-PEDERSEN

Falder talen på frygt og undervisning, tænker de fleste på den sorte skole. Dengang eleverne knoklede, så sveden sprang, af frygt for lærerens hårde ord og svirp med spanskkrøret, når de ikke kunne deres tabeller. Frygt motiverede til hårdt arbejde og øgede læringen, var logikken.

”Sådan er det ikke i dag. Frygt er ikke særlig brugt som motivationsfaktor,” fortæller Bjarne Wahlgren, der er professor ved DPU, Aarhus Universitet. ”Og godt for det, for man skal være yderst varsom med at bruge frygt som motivation. Det kan meget nemt have den modsatte effekt og virke direkte destruktivt både i forhold til læring og den enkelte person.”

Vi vil helst bekræftes

Det betyder dog ikke, at frygten er arkiveret i historiebøgerne sammen med den sorte skole og spanskkrøret. For læring kan stadig være en frygtsom proces at stå igennem. Særligt for voksne, fortæller Bjarne Wahlgren, der igennem mange år både har undervist voksne og forsket i voksenundervisning.

”Nogle typer læring udfordrer vores erfaringer, rutiner og i sidste instans vores identitet i en sådan grad, at det kan være angstfremkaldende for mange voksne. I bund og grund vil vi voksne helst bekræftes i, at vi er gode nok, som vi er, men i en læringssituation bliver vi i princippet konfronteret med det modsatte. At vi ikke er gode nok. Ellers var der jo ingen grund til, at vi skulle lære noget nyt.”

Derfor kan vi også bedst lide den undervisning, der bygger videre på det, vi ved og gør i forvejen. Bjarne Wahlgren illustrerer det med et eksempel fra sin egen undervisning.

”Når jeg underviser voksne og præsenterer dem for noget nyt, er deres første reaktion typisk: ’Svarer det i virkeligheden til...’, og så sammenligner de det med nogle erfaringer fra deres hverdag. Svarer jeg ’ja, det passer nok meget godt’, kan man mærke, hvordan roen breder sig: ’Fint nok, så er vi med. Fortæl mere’. Svarer jeg derimod, ’nej, det er faktisk ikke det samme som det, du plejer at gøre’, så er det, frygten kan melde sig.”

Jo mere relevant jo frygteligere

Voksne har mere at tabe i en læreproces end børn og unge, og derfor melder frygten sig oftere hos dem, fortæller Bjarne Wahlgren.

”Voksne har flere erfaringer, en fastere opfattelse af, hvem de selv er, og de indgår i nogle faste sociale rammer, som de føler sig trygge i. Alt det sættes på spil i en læringssituation. Det giver voksne det dilemma, at de på den ene side gerne vil lære – men ikke for meget. De vil ikke lave

STÅ FRYGTEN IGENNEM

Voksne vil gerne lære nyt – men ikke for meget. For det skaber frygt for de forandringer, læringen fører med sig. Men hvis vi virkelig vil lære nyt, må vi kunne stå en vis portion frygt igennem, siger professor

BJARNE WAHLGREN.

“Voksne har mere at tabe i en læreproces end børn og unge, og derfor melder frygten sig oftere hos dem”.

for meget om. Sat på spidsen betyder det, at jo mere relevant en undervisning er, jo frygteligere er den – for jo mere kan den bruges, og jo mere skal man ændre ved sig selv og de ting, man plejer at gøre.”

Der er dog grænser for, hvor frygtelig en undervisning skal være. Bliver frygten for stor, skaber det modstand imod læring. ”Når det bliver for meget, garderer voksne sig. De beskytter sig imod læringen, så de ikke behøver at tage den til sig og forandre sig. Nogle reagerer defensivt med udsagn som ’det lader sig jo ikke gøre i virkeligheden’. Andre reagerer med passivitet. De står simpelthen af og deltager ikke i undervisningen. Andre igen kan blive direkte aggressive over for læreren, som de mener, må være helt galt på den.”

Bjarne Wahlgren understreger, at der selvfølgelig kan være et sagligt indhold i den slags reaktioner, og at man som voksenunderviser altid skal være åben over for det. ”Men i de fleste tilfælde viser det sig, når man spørger ind til det, at reaktionerne bunder i en frygt for forandring.”

Nyt – eller mere af det samme?

Der er stor forskel på, hvor meget ny læring den enkelte kan klare, inden frygten tager over og skaber modstand. Hvad bestemmer, hvor grænsen går?

”Det har dels noget med personlighed at gøre. En person, der er åben og nysgerrig, kan kort sagt klare flere udfordringer og mere ny viden end gnavnypotten, der tror, han eller hun ved alt,” siger Bjarne Wahlgren og fortæller videre, hvordan man også i visse livssituationer er mere åben for forandringer end i andre. ”Hvis man for eksempel gerne vil skifte branche eller påtage sig nye opgaver, vil man være indstillet på at udfordre og måske ligefrem sætte sin gamle identitet over styr og derfor være mere frygtløs i mødet med undervisningen og det nye.”

Derfor er det også meget vigtigt, at man som underviser har en fornemmelse af, hvilke personer man underviser, og hvor de er i deres liv, så man kan indrette undervisningen derefter. Det handler dels om, at man ikke sætter ’læringsbarren’ for højt og skaber unødigt modstand, dels om at skabe et godt undervisningsmiljø: ”Som underviser må man forsøge at skabe et trygt miljø omkring undervisningen. Et rum, hvor der er plads til at fejle. På et nystartet hold sidder folk ofte og vogter på hinanden. Den stemning skal brydes. Ellers er der ingen, der tør komme på banen.”

”Men,” tilføjer Bjarne Wahlgren, ”målet er ikke helt at undgå frygt i undervisningen. For hvis du virkelig vil lære nyt og ikke bare mere af det, du ved i forvejen, så skal du også være i stand til at håndtere den frygt og usikkerhed, som er en uomgængelig del af læreprocessen. Det lærer man ikke ved at undgå frygt for enhver pris, men ved at øve sig i at stå frygten igennem.”

BJARNE WAHLGREN

Professor i voksenpædagogik ved Institut for Didaktik, DPU, Aarhus Universitet og leder af Nationalt Center for Kompetenceudvikling (NCK). Har senest skrevet bogen ”Voksnes læreprocesser. Kompetenceudvikling i uddannelse og arbejde” (Akademisk Forlag). www.dpu.dk/om/wahlgren

KRAM, '6 om dagen', 'Sex er sundt. Tænk over det', 'Get Moving'. Sådan lyder nogle af tidens slogans fra de mange sundhedsfremmende

tiltag, der har cirkuleret de seneste år. Det er Frank Juul Agerholm, der nævner dem. Han er pædagogisk filosof fra DPU, Aarhus Universitet, og har beskæftiget sig indgående med håbet som filosofisk begreb og skriver i øjeblikket ph.d.-afhandling om sundhedspædagogik og sundhedsfremme. Han ser en klar kobling mellem håb og sundhedsfremme.

"I modsætning til sygdomsforebyggelse, der læner sig op ad frygten for det korte og syge liv, bygger sundhedsfremme på håbet. Håbet om et langt og sundt liv. Det er det grundlæggende rationale bag sundhedsfremmende kampagner og den måske vigtigste drivkraft for den, der skal ændre adfærd til det sundere."

Små skridt, du har lyst til

Frank Juul Agerholm er imidlertid ikke ukritisk over for den måde, håbet gøres gældende på i sundhedsfremmende tiltag. Det er her, de fire slogans kommer ind i billedet.

"Anført i denne rækkefølge fremstilles vejen til det sunde liv jo nærmest som en seksuel akt med forspil og fuldblydelse. Det er måske et plat eksempel, men ikke desto mindre meget sigende for den måde, man generelt forsøger at forme vores smag for det sunde på. Det skal være en lystfyldt oplevelse at leve sundt. Eller, som et andet slogan fortæller os, så skal vejen til det sunde liv tages med 'små skridt, som du har lyst til'."

Problemet med den lystbetonede strategi er ifølge Frank Juul Agerholm, at man foregøgler folk, at det skulle være nemt og behageligt at realisere håbet om det sunde liv. "Lysten alene driver ikke værket. Sundhedsfremmende tiltag, der snylter på lysten, risikerer at tegne et forvansket billede af de følelser og den kamp, der er forbundet med at drage omsorg for sin sundhed. Det ved enhver, der har kæmpet med sig selv, når lysten krævede slik og chips i stedet for den gulerod, der var på menuen. Den kamp hører vi ikke meget om."

Fra det sande til det sunde menneske

Et gammelt mundheld siger, at man skal være varsom med, hvad man håber på. Det gælder ifølge Frank Juul Agerholm også i forhold til håbet om sundhed.

"Håbet om det sunde liv er blevet meget omfattende. Med kategorien 'sund livsstil' kan hele vores levemåde problematiseres – og forbedres. Det kommer meget nær et håb om det fuldkomne menneske. Et håb, som ikke blot er uopnåeligt, men også risikerer at

HAV MODET TIL AT HÅBE

Vi håber alle på et sundt og langt liv, og de mange sundhedsfremmende tiltag anviser lystfulde veje til realiseringen af håbet. Men vi har glemt, at håb også handler om mod og kraft, mener filosof

FRANK JUUL AGERHOLM.

"Vi savner en dannelse, der ruster os til at stå sliddet og ulysten igennem."

blive et moralsk ideal, vi banker hinanden i hovedet med."

Frank Juul Agerholm forklarer, hvordan sundhed i virkeligheden er et åbent og dybt filosofisk spørgsmål, der i sidste ende også handler om, hvad det gode liv er. "Men det spørgsmål tematiseres ikke i den aktuelle sundhedskultur, så når håbet om et sundt liv omsættes i praksis, får det en meget snæver og konkret betydning. Så bliver det til et spørgsmål om, hvorvidt bollerne, der serveres til børnefødselsdagen henne i børnehaven, nu er bagt med økologisk mel eller ej. Der er meget snævre rammer for det sunde menneske, vi håber at realisere," siger han og tilføjer:

"Det kan godt være, at vi har taget afsked med en række af det tyvende århundredes store ideologier og forhåbninger om på

forskellig vis at realisere det sande menneske – men med håbet om at realisere det sunde menneske har vi fået en ny."

Håb uden mod er ønsketænkning

Ifølge Frank Juul Agerholm er vores håb om sundhed ikke bare blevet for stort. Vi har også 'glemt', at mod er en integreret del af håbet, når der primært fokuseres på lysten som vejen til det sunde liv. Frank Juul Agerholm refererer til den tyske filosof Ernst Bloch (1885-1977), der med sit trebindsværk *Das Prinzip Hoffnung (Håbets princip)* om nogen må betegnes som håbets filosof par excellence.

"Ifølge Ernst Bloch handler ægte håb om at få det mulige til at ske. Det kræver, som han skrev, en dobbelt indsats af viden og mod. Viden om de muligheder, vores samtid rummer – ellers håber og handler vi i blinde. Og mod og kraft til at gøre det, der skal til for at realisere håbet. Ellers er håbet bare fri fantasi og ønsketænkning – hvad drømmen om det sunde liv jo ofte viser sig at være, når lysten må give op over for det vedholdende og hårde arbejde med fx at holde sig i form."

Det ikke bare i forhold til sundhed, at vi har glemt modet. Frank Juul Agerholm ser en generel tendens: "Det er ikke håbefulde forventninger til fremtiden, det skorter på, men modet og kraften til at realisere dem. Det er i virkeligheden dét, Thomas Blachman prædiker hver uge i *X-Factor*, når de håbefulde unge mennesker uden evner træder ind på scenen. De har ikke taget deres håb alvorligt og lagt det arbejde i det, der kræves."

Frank Juul Agerholm giver den moderne pædagogik en del af skylden for det manglende mod. "Vi har glemt modet som en del af dannelsen, når der hele tiden fokuseres på motivation og lyst, for det er ikke altid manglende motivation, der er problemet," siger Frank Juul Agerholm og givet et eksempel:

"Knægte er ofte topmotiverede, når de skal lære at spille guitar, for så kan de få lov at stå på scenen og score piger. Men når de efter en tid finder ud af, hvor svært det er at lære, giver mange op. Vi savner en dannelse, der ruster os til at stå sliddet og ulysten igennem."

FRANK JUUL AGERHOLM

Ph.d.-stipendiat ved Institut for Pædagogik, DPU, Aarhus Universitet og lektor på VIA University College, Ernæring og Sundhedsuddannelsen.
www.dpu.dk/om/frag

Skamfølelsen er det sociale livs trafiklys. Som en rød advarselsslampe fortæller skammen os, når der er noget galt, og det sociale samspil er ved at køre af sporet.” Sådan lyder Jonas Aspelins karakteristisk af skammens generelle funktion i vores sociale liv. Han er docent i pædagogik og dr.phil. i sociologi ved Malmö Högskola, hvor han forsker i lærer-elev-relationen med særligt henblik på følelser.

Hans forskning viser, at skamfølelsen udgør et fast akkompagnement til det sociale samspil mellem lærer og elev. Jonas Aspelin siger: ”Når skamfølelsen melder sig, ser man sig selv med den andens blik og bliver bevidst om, at man har gjort noget forkert. En lærer kan for eksempel blive bevidst om, at hun gennem sit tonefald, sit kropssprog eller ordvalg har overtrådt nogle normer for det sociale samspil med eleverne og måske ligefrem er kommet til at krænke en elev.”

På den måde er skamfølelsen en vigtig signalinstans. Men den er mere end det, forklarer Jonas Aspelin. Skammen kan også reparere de sociale relationer, der har lidt skade.

”Når vi giver udtryk for vores skamfølelse, genopretter vi balancen i den sociale relation. Ved at vise, at vi skammer os over at have begået en fejl, føler personen, der er blevet ramt af det, sig anerkendt igen, og det sociale bånd genetableres. Skammen bringer os i samklang med den anden,” siger Jonas Aspelin og tilføjer:

”Men kun hvis vi erkender skamfølelsen og giver udtryk for den. Hvis vi derimod fornægter den – som vi ofte har en tilbøjelighed til – fastlåses det sociale samspil og hele læringsituationen i en følelsesfælde. En blindgyde, hvor kommunikationen og læringen sidder fast i de samme kognitive og emotionelle misforståelser.”

Læreren, der ikke vil skamme sig

Som eksempel på en konkret undervisningssituation nævner Jonas Aspelin en episode, hvor en lærer formulerede et meget forvirrende spørgsmål, som hun insisterede på, at eleverne skulle besvare.

”Eleverne blev usikre. De kunne ikke forstå, hvad læreren var ude på, og det vakte skam hos både læreren og eleverne. Men læreren fornægtede sin skam og forsøgte at camouflere sin fejl ved at fastholde sit spørgsmål lang tid efter, at hun havde erkendt, at det var hende, der havde skabt forvirringen. Med det resultat, at kommunikationen kørte i ring uden et fagligt udbytte.”

Jonas Aspelin forklarer situationen som et misforstået forsøg fra lærerens side på at værne om sin lærerautoritet.

ERKEND DIN SKAM

Den moderne lærer skal kunne skamme både sig selv og sine elever, for skam er nødvendig i det sociale samspil mellem lærer og elever. *Fornægter læreren skammen, ender undervisningssituationen i en blindgyde, mener sociolog*

JONAS ASPELIN.

“Skamfølelsen er besværlig i en tid, der som vores hylder **individualiseringen**, for den minder os i bund og grund om, at vi ikke er os selv nok, men er afhængige af andre mennesker.”

”Læreren har et bestemt billede af sig selv som ufejlbarlig og i fuld kontrol og er bange for, at hendes autoritet som lærer vil vakle, hvis der kommer ridser i det billede. Derfor tør hun ikke udtrykke den skam, der kunne have repareret det sociale samspil. Hun skulle blot have stoppet op, første gang skamfølelsen meldte sig: ’Hov, hvad skete der her? Jeg kom vist til at sige noget forkert.’ I stedet for at værne om den sociale relation mellem hende selv og eleverne, værnede hun kun om sin egen autoritet.”

Læreren, der ikke vil skamme eleverne

En moderne lærer må således ikke holde krampagtigt fast i sin autoritet – som en maske, der beskytter imod skammen.

”Omvendt må læreren heller ikke beskytte eleverne imod skam i en misforstået omsorg for elevernes selvværd,” siger Jonas Aspelin.

”Pædagogik er ikke terapi, og pædagogisk omsorg handler ikke om at skabe positive følelser i eleverne og støtte deres selvværd for enhver pris. Pædagogisk omsorg handler om den faglige relation *mellem* læreren og eleven – og hvis den skal holdes på sporet, er det nødvendigt, at vi lytter til skammen og reagerer på den.”

En lærer må også evne at få sine elever til at skamme sig. ”En elev, der kan en masse, men spilder sine talenter, fordi han er doven og ligeglad med skolen, kan have brug for at få korrigeret sin selvforståelse. I sådan en tilfælde skal læreren være i stand til at gå ind og gøre sig gældende over for eleven, så lærerens ord forplanter sig til elevens selvforståelse som en skam over egen indsats.”

Skammen er besværlig

Ifølge Jonas Aspelin medfører visse tendenser, at vi har det besværligt med skammen.

”Et af tidens slogans synes at være: Føl positivt! Som om man kan opdele vores følelser i negative og positive følelser og kun behøver de positive. Men ’negative’ følelser som skam er ikke til at komme uden om – om man vil dem eller ej. De er en del af vores relationer til hinanden. At forsøge at benægte det fører til dårlige og uægte sociale relationer. Som en dårlig Disney-film,” siger Jonas Aspelin og tilføjer:

”Skamfølelsen er besværlig i en tid, der som vores hylder individualiseringen, for den minder os i bund og grund om, at vi ikke er os selv nok, men er afhængige af andre mennesker.”

JONAS ASPELIN

Docent i pædagogik, dr.phil. i sociologi ved Malmö Högskola, Lärarutbildningen. Har på dansk udgivet bogen ’Stolthed og skam i undervisningen – Bedre læring med relationsbevidst pædagogik’ (Gyldendal).

Glade børn lærer mere – og de bliver glade af at lære.” Så kort kan det siges, når man spørger Ole Henrik Hansen om relationen mellem glæde og læring hos vuggestuebørn. Han er tidligere pædagog og leder af en døgninstitution – og nu ph.d.-stipendiat ved DPU, Aarhus Universitet. I forbindelse med udarbejdelsen af sin afhandling har han bl.a. foretaget observationer i danske vuggestuer.

”Børn, der er glade og i trivsel, har mod på livet og kaster sig nysgerrigt ud i det. De har vilje til at lære og fatter let interesse for nye ting. Den appetit på tilværelsen giver et stort læringspotentiale,” siger Ole Henrik Hansen og fortæller videre, hvordan glæde og læring er gensidigt selvforstærkende.

”Det skaber glæde hos børn at lære nyt. Børn er biologisk disponeret sådan, at de bliver glade, når de udforsker verdenen.”

Omvendt med børn, der ikke føler glæde og tryghed. ”De tør ikke. De beskytter sig selv og åbner ikke på samme måde op for verdenen. Deres nysgerrighed og interesse bliver mindre – de lukker ned for lærings-sluserne og bliver dem, der sidder og kigger på de andre børn, der går på opdagelse.”

Der skal trænes

Ole Henrik Hansen undersøger bl.a. børns sprogudvikling. Og sprogudviklingen udgør, fortæller han, et godt barometer for, hvordan det står til med glæden. Det glade barn har nemlig lettere ved at tilegne sig sproget.

”Alene af den grund, at sprogtilægnelsen kræver, at barnet hele tiden og meget ihærdigt træner sit sproginstrument – og det gør glade børn.”

Sproginstrumentet er bl.a. de mange små muskler i ganen, tungen og i halsen, som vi bruger, når vi taler, forklarer Ole Henrik Hansen. Muskler, som de fleste af os slet ikke ved, at vi har, men som det lille barn skal lære at styre og lave komplicerede bevægelser med for at frembringe de rigtige ord.

”Enhver kan se, at det er svært at lære at gå, men det er ingenting i forhold til at lære at tale. Bare den finmotoriske del af sprogtilægnelsen kræver omfattende træning, og derfor er det afgørende, at børn finder glæde i deres sprogræning.”

Frode leger ikke med sin bus – han passer på den

At børns glæde er vigtig for deres læring og sprogudvikling, lyder godt i danske ører. Vi har tradition for at tage udgangspunkt i det frie, glade og legende barn. Men spørger man Ole Henrik Hansen, har glæden det ikke godt

FÅ STYR PÅ GLÆDEN

Glæde og læring hænger tæt sammen hos små børn. Men glæden har ikke de bedste kår i *de danske vuggestuer*, for glæde kræver styring, og det er en mangelvare i mange vuggestuer, siger DPU-forsker

OLE HENRIK HANSEN.

i mange af de danske vuggestuer. Og det er der en grund til.

Til illustration viser Ole Henrik Hansen to forskellige filmklip fra sine mange observationer.

I det første klip følger kameraet toårige Frode, der går rundt på sin vuggestue med en bus under armen. Ole Henrik Hansen fortæller, at klippet er fra en typisk legesituation i en vuggestue, der er inspireret af reformpædagogiske principper – som de fleste danske vuggestuer er det.

”Pædagogerne vil ikke styre børnenes aktiviteter for meget. Det er det enkelte barns frie udfoldelse og frie leg, der er i højsædet. Det lyder umiddelbart fint, hvis man vil have glade børn, men resultatet er det modsatte,” siger Ole Henrik Hansen og fortsætter:

”Når tolv børn i alderen 1 til 3 år slippes løs på en stue, bliver legesituationen en uoverskuelig og larmende jungle for børnene. Det er *survival of the fittest*, der hersker. Derfor leger Frode heller ikke med sin bus på noget tidspunkt. Han går nervøst rundt og passer på den, for ligesom han sikkert selv har taget bussen fra en anden, skal der ikke komme nogen og tage den fra ham. Han er ikke glad. Der er hverken ro

eller rum til, at glæde og leg kan udfolde sig på den her vuggestue.”

Hvis glæden skal have bedre kår, kræver det ifølge Ole Henrik Hansen et opgør med forestillingen om, at fri leg i sig selv giver glade børn. Glæde kræver organisering og styring. Ole Henrik Hansen viser det andet filmklip, hvor der sidder en enkelt pædagog og styrer en leg, som fem jævnaldrende børn deltager i.

”Her sørger pædagogen for, at der er en samlet aktivitet, som alle børnene kan overskue. Der er klare regler for legen, og pædagogen håndhæver dem, så der bliver god tid til hvert barn – det er ikke noget, de skal kæmpe om. Det er tydeligvis en anden legesituation. Her er ro og fokus, og børnene er glade og engagerede.”

3 eller 21 minutter

Det er selvfølgelig ikke til at sige noget generelt om glædens vilkår på baggrund af to klip, men Ole Henrik Hansens studier viser, at der ikke er tale om enkeltstående tilfælde. Når han sammenligner sine i alt 140 timers observationer i otte forskellige vuggestuer, tegner der sig et klart billede.

”Børns glæde har de bedste vilkår i den velorganiserede vuggestue. Nogle af de forhold, der synes at gå igen i de ’glade’ vuggestuer, er for eksempel, at dagen er organiseret omkring planlagte og voksenstyrede aktiviteter, at børnene er funktionsopdelte i mindre grupper med alderssvarende aktiviteter, og at de har meget kontakt og dialog med pædagogerne.”

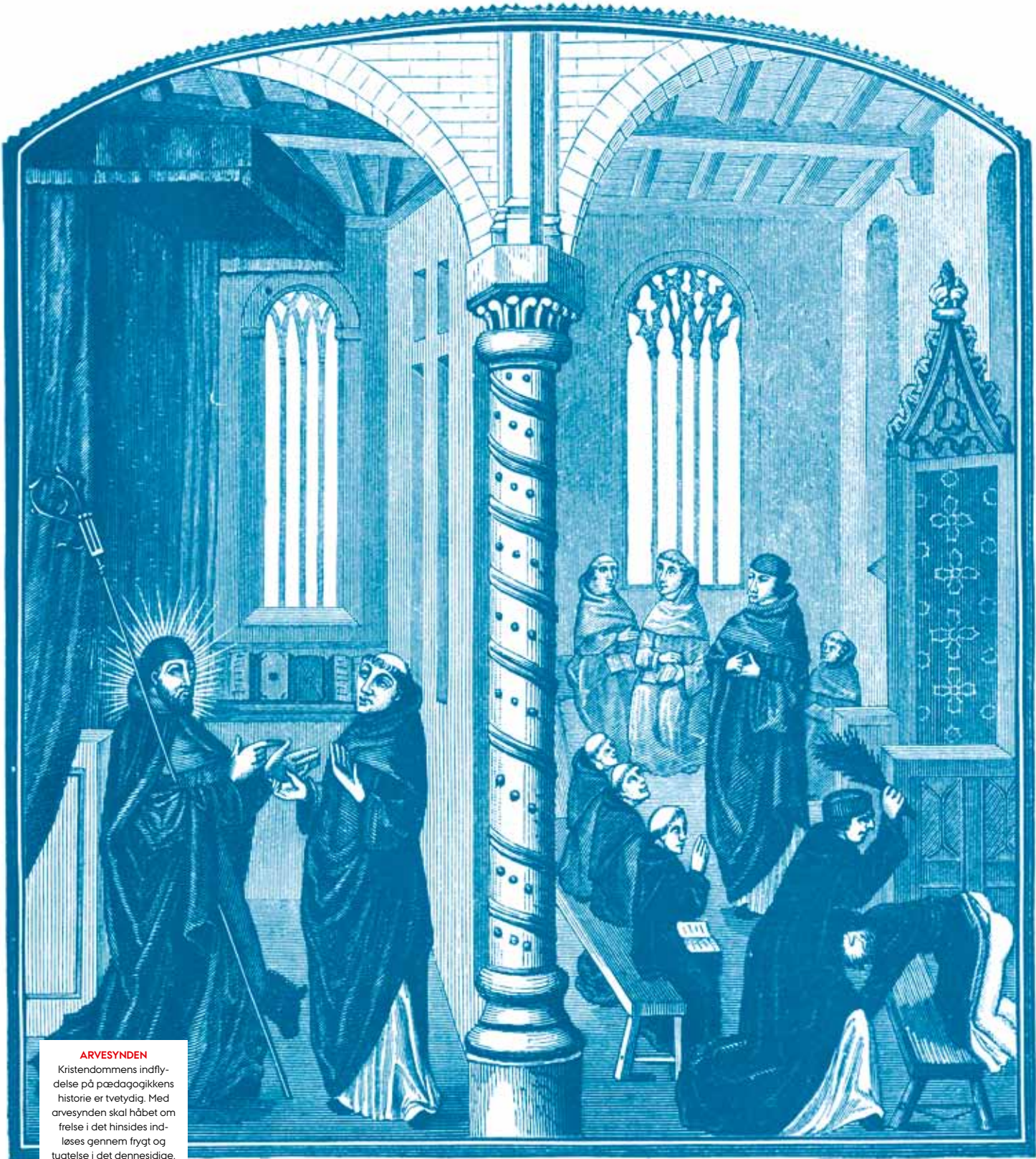
Og forskellen på de velorganiserede og de knapt så velorganiserede vuggestuer er til at tage og føle på. Ole Henrik Hansen har målt, hvor meget kontakt det enkelte barn har med de voksne per time i de vuggestuer, han har undersøgt.

”I de dårligste vuggestuer beløber det sig til 3 minutter per time. I de velorganiserede vuggestuer har børnene 21 minutters ’voksentiid’ per time – det er syv gange mere med de samme ressourcer. Når vi taler om små børn, er kontakt med voksne en forudsætning for glade børn. Det er det, børnene lever af, så der ligger en stor opgave her med at finde ud af, hvordan de 3 minutter kan blive til 21 minutter i alle danske vuggestuer.” ■

OLE HENRIK HANSEN

Ph.d.-stipendiat ved forskningsenheden Barndom, Læring og Didaktik, Institut for Didaktik, DPU, Aarhus Universitet. Han underviser også på den nyoprettede masteruddannelse i Dagtilbuds- og Indskolingsdidaktik. www.dpu.dk/om/ohh

ARVESYNDEN

Kristendommens indflydelse på pædagogikkens historie er tvetydig. Med arvesynden skal håbet om frelse i det hinsides indløses gennem frygt og tugtelse i det dennesidige.

Opdragelse og uddannelse har gennem historien været båret af håb om frelse, fremskridt, frihed og lighed. I dag er frygten blevet drivkraften, når dansk **uddannelsespolitik udformes til lyden af dommedagstrompeter**, der blæser til advarsel om farerne for national fortabelse i den globale konkurrence.

Lektor JENS ERIK KRISTENSEN fortæller om pædagogikkens historie mellem håb og frygt.

EN HÅBLØS PÆDAGOGIK

Af CARSTEN HENRIKSEN

Fornuften har trange kår i klasserummet. Klasserummet er nemlig først og fremmest et emotionelt rum, hvor vi i mikroskop kan observere menneskelige følelser og affekter. Fra glæde og nysgerrighed over afmagt og vrede til medlidenhed og omsorg. Hvilke følelser der dominerer, og hvordan de påvirker atmosfæren i rummet, er afgørende for, hvad barnet får ud af undervisningen.

Dette luftlag af irrationelle følelser og stemninger, der indhyller de pædagogiske processer, bliver overset i uddannelsespolitikken, selvom de bestemmer de præstationer, vi tror, vi kan måle, veje og teste ud fra rationelle parametre. Uddannelsespolitikken viser sig dog på sin side selv at være styret af følelser – først og fremmest af frygt, mener Jens Erik Kristensen, lektor og institutleder på DPU, Aarhus universitet.

I lighed med den franske politolog Dominique Moïsis ide om 'følelsernes geopolitik' mener Jens Erik Kristensen, at man også kan tale om geopolitiske følelser og stemninger i uddannelsespolitikken.

"Den vestlige verdens uddannelsespolitik er langt hen ad vejen drevet af frygt – frygt for globalisering, frygt for at miste magt, job,

velstand og velfærd – hvor den østasiatiske derimod er drevet af håbet om at opnå, det vi frygter at miste."

Et nært forestående onde

"Frygt er en ulystbetonet følelse af uro, der udspringer af en forestilling om et nært forestående ødelæggende eller smertefuldt onde". Sådan definerer den græske filosof Aristoteles frygt i sin lærebog om 'Retorik' fra 300-tallet f.v.t. At appellere til folks følelser var en af de måder, hvorpå den gode taler kunne overbevise sine tilhørere. Den samme appel til følelsen af frygt finder vi i dag, når der argumenteres for uddannelsespolitiske tiltag, mener Jens Erik Kristensen.

Sindbilledet på dette ser han i den frygt, daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen fremmanede efter sit besøg i Kina i 2004. "Som den vestlige verden i slutningen af 1950'erne fik sit 'Sputnik-chok', der for alvor satte fokus på uddannelse og forskning, fik Fogh i 2004 sit 'Shanghai-chok'. Siden da har Kina vækket vores frygt for at blive løbet over ende i den globale konkurrence. Danmark er nødt til at tage udfordringerne fra øst meget alvorligt, og når vi ikke kan gøre det billigere end kineserne, må vi gøre det bedre, som han besværgende gentog det i sin tale til Venstres landsmøde få uger efter. En lignende frygtens patos kunne man for nylig

høre i Obamas State of the Union tale, der markerede overgangen fra 'håbets Obama' til 'frygtens Obama'."

Anders Fogh Rasmussen forsøgte dog også at berolige os i sin tale: "Jeg vil ikke vil blæse i dommedagsstrompet", lød det. Ikke desto mindre var det måske det, han gjorde. I hvert fald er dommedagsstemningen til at få øje på i det seneste årtis uddannelsespolitiske diskussioner: Hvor længe går der, inden de østasiatiske lande overhaler os og sætter os definitivt af?

Arvesyndens forbandelse

Dommedagsfrygt finder man også i kristendommen – men den blander sig med et håb om frelse. Derfor er dens indflydelse på pædagogikkens historie tvetydig, mener Jens Erik Kristensen. På den ene side er kristendommen håbets religion med sine forestillinger om nåde, frelse og forløsning i det hinsidige. På den anden side kan man kun gøre sig håb om frelse i det hinsidige, hvis frygten er drivkraften i det jordiske liv: Frygten for fortabelse og frygten for den tugtelse, der er straffen for at gå gale veje.

Fra kirkefæderen Augustin i det 5. århundrede til reformatoren Martin Luther i 1500-tallet spiller forestillingen om arvesynden også en afgørende rolle i pædagogikken. Mennesket fødes som et syndigt væsen. >

PÆDAGOGIK MELLEM HÅB OG FRYGT

Frygt for fortabelse, håb om frelse. Frygt for spanskør og straf, håb om frihed og lighed. Håb om en lykkelig menneskehed, frygt for at blive sorteper i den globale konkurrence. Historisk set har frygt og håb øvet stor indflydelse på vores ideer om opdragelse og uddannelse.

DET KRISTNE HÅB OM FRELSE

Det starter som altid med Adam og Eva. Kristendommens indflydelse på pædagogikken og opdragelsens historie er tvetydig.

På den ene side er kristendommen håbets religion – et håb om nåde og frelse i det hinsidige. Formålet med opdragelse og uddannelse er i sidste ende at bidrage til at indfri dette håb. På den anden side er mennesket tyngt af arvesynden, og derfor er menneskets natur noget, der skal knægtes i det jordiske liv. Ellers er der intet håb om Guds nåde og frelse i det hinsidige.

Fra kirkefaderen **Augustin** i det 5. århundrede til

reformatoren **Martin Luther** i 1500-tallet er frygt for fortabelsen et virksomt pædagogisk princip.

DEN MODERNE PÆDAGO- GIKS HÅB OM FRIHED OG LIGHED

Den moderne pædagogik opstår i 1700-tallet med den tanke, at mennesket ikke blot er et præfabrikeret element i Guds billede, men har sin egen natur – og at det er denne natur, opdragelsen skal tage afsæt i.

Det har allerede skyld på sig, fordi det som menneske har andel i den ur-synd, der blev begået af Adam og Eva, da de dristede sig til at spise af kundskabens træ. Derfor er der i det jordiske liv noget, der skal knægtes for at man kan gøre sig håb om Guds nåde og frelsen i det hinsidige. Det er her, frygtpædagogikken kommer ind med sit arsenal af afretning, spanskør og tugtelse af børn, der ikke har lært deres salmevers udenad eller terpet Luthers lille Katekismus grundigt nok, fortæller Jens Erik Kristensen.

”Når man ser på den måde, skolen udviklede sig på efter Luther, kan man tale om en frygtpædagogik, der gjorde skolen til et sted for tugtelse, ydmygelse og forsømte forår – uanset hvilke politiske ideer man havde om, at formålet med skolen var at gøre eleverne til gode kristne eller oplyste statsborgere”, siger han.

Håbet om humanitet

Den moderne pædagogik opstår i 1700-tallet med den tanke, at mennesket kan forme sig selv og ikke blot er et præfabrikeret element i Guds billede. Man tror ganske vist stadig på ham og bestræber sig på at være from og dydig. Men det er nyt, at opdragelsen skal tage afsæt i menneskets egen natur.

”Pædagogikken er styret af håb: Det, man håber på, svinger fra teori til teori, men grundlæggende har 1700-tallets pædagogiske

teorier det til fælles, at de ser fortrøstningsfuldt på mennesket: En gylden og civiliseret fremtid er i vente, hvis mennesket gennem opdragelse og undervisning hjælpes til at udvikle sig i overensstemmelse med sin natur”, fortæller Jens Erik Kristensen.

Hos Jean-Jacques Rousseau – hvis klassiker ”Emile eller opdragelsen” udkom i 1762 – skal barnet lære i et harmonisk forhold mellem sine tre læremestre: naturen, tingene og menneskene. Det lille barns kim af naturlighed er et uspoleret gode, der skal forløses, ikke knægtes. Hos Rousseau bæres opdragelse af håbet om det naturlige menneske med et harmonisk forhold mellem evner, erfaringer og handlinger. Derfor er det vigtigt, at barnet ledes af sine naturlige anlæg og lærer af egne erfaringer.

Også Immanuel Kants forelæsninger om pædagogik fra 1780'erne vidner om stor optimisme på opdragelsens og menneskehedens vegne. Gennem opdragelse vil den menneskelige natur kunne udvikles til det stadigt bedre, og det vil bane vejen for intet mindre end en lykkeligere menneskeslæg.

Oplyste borgere

Den moderne pædagogiske diskurs kendetegnes ved, at den opdager naturen – først og fremmest barnets natur – og lægger afstand til kristendommens forestilling om arvesynden.

”Den fødes med håbet om, at vi gennem pædagogiske foranstaltninger kan gøre mennesket til det, det af natur kan blive – nemlig et frit væsen. At mennesket kan realisere sin perfektibilitet ved at forløse de potentialer, det har i kraft af sin menneskenatur. Men som Kant gør opmærksom på, kan friheden ikke udvikles uden en vis tvang og disciplin. Et paradoks, der forklarer, hvorfor skolen på den ene side kan have dannelse, myndighed og humanitet som mål, mens den på den anden side gør brug af alle de frygtpædagogiske midler, vi kender som Den sorte skole”, siger Jens Erik Kristensen.

Den første danske skolelov fra 1814 ligger på linje med Kants overvejelser over, hvorfor vi skal have offentlige skoler: Det skal vi, for at vi kan blive oplyste statsborgere i et oplyst demokrati. Den moderne pædagogik overtager kristendommens håb i sekulariseret form: Vi er ikke henvist til den himmelske nåde, men kan som mennesker ”frelse” os selv gennem opdragelse og uddannelse. Men også i sin sekulariserede form betjener håbet sig af frygten som instrument:

”Som Michel Foucault påpeger i ”Overvågning og straf”, så har oplysningens store idealer om frihed, menneskerettigheder og demokrati været pisket ind med disciplinære forholdsregler. Ideen om det frie menneske er helt frem til reformpædagogikkens gen-

Pædagogikken er styret af håbet om en gylden fremtid for en fri og myndig menneskehed i det densidige.

Frygten spiller stadig en rolle, for menneskets frihed kan ikke udvikles uden en vis tvang, hedder det, og derfor kan pædagogikken frem til midten af det tyvende århundrede på den ene side have dannelse, myndighed og humanitet som mål, mens den på den anden side gør brug af de frygtpædagogiske midler, vi kender som Den sorte skole.

Med tiden suppleres håbet om menneskets frihed med håbet om at opnå lighed gennem uddannelse.

To vigtige bidragsydere til formuleringen af den moderne pædagogiks håb er oplysningstænkere Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) og Immanuel Kant (1724-1804).

”

Rousseau:

”I naturtilstanden hvor alle mennesker er lige, er deres fælles kald dette at være menneske, og den som er godt opdraget til dette kald, vil ikke være uegnet til poster som står i forbindelse hermed. Om min elev er bestemt for hæren, kirken eller skranken, er mig lige meget. Før forældrenes valg kalder naturen ham til livet som menneske. At leve et menneskeliv er den bestilling jeg vil lære ham.”
'Emile eller opdragelsen', 1762

”

Kant:

”Måske vil opdragelsen blive stadig bedre, og hver ny generation træde et skridt nærmere menneskehedens fuldkommengørelse, thi bag opdragelsen gemmer sig hemmeligheden om den menneskelige

naturts fuldkommenhed [...] Med henrykkelse kan man forestille sig, at den menneskelige natur vil kunne udvikles stadig bedre gennem opdragelse, og at man kan give den en form, der passer sig for menneskeheden. Dette åbner perspektivet om en kommende, lykkeligere menneskeslægt for os”.

Om pædagogik - Forelæsninger over pædagogik i 1780'erne ved Universitetet i Königsberg

nembrud blevet terpet ind med frygt og straf”, siger Jens Erik Kristensen.

Lige muligheder for alle

At give alle lige muligheder, bryde den sociale arv og skabe større social retfærdighed gennem uddannelse har også været et af de håb, der har styret pædagogikken. Og velfærdsstaten gjorde det i princippet muligt for alle samfundslag at få en uddannelse og blive løftet ud af det miljø, man er født ind i.

”Ikke desto mindre har det vist sig, at vi bliver ved med at reproducere de samme grundlæggende uligheder i forholdet mellem de bedst uddannede og dem, der bliver hængende længere nede i skole- og uddannelsessystemet. Når vi i dag taler om, at vi skal have alle med og vil gøre skolen rummelig, så er det imidlertid i en anden betydning end i den store fortælling om lighed gennem uddannelse. I dag betyder det, at vi helst skal have alle med i den ”kompetitive” båd, så vi udnytter alle nationens menneskelige ressourcer. Det sker ikke kun ud fra en ide om solidaritet med de svage eller et ideal om lighed – men snarere fordi nationen frygter at tabe i den globale konkurrence,” siger Jens Erik Kristensen.

Selvudvikling: Trang eller tvang?

Bestræbelserne på at modernisere pædagogikken i det 20. årh., der gik under betegnelsen

”**Frygt** er en ulystbetonet følelse af uro, der udspringer af en forestilling om *et nært forestående ødelæggende eller smertefuldt onde*”.

Den græske filosof **Aristoteles**

reformpædagogik, tog sit udgangspunkt i ideen om barnets selvvirksomhed.

Reformpædagogikkens særlige håb er knyttet til forestillingen om selvstændige, kreative individer i stadig udvikling.

”Problemet er, at reformpædagogikken på en måde har sejret sig ihjel. Forestillingen om, at pædagogik handler om selvudvikling, er blevet banal. Når det er et problem, er det, fordi vi er tilbøjelige til at overse, at vi lever i en kultur med udviklingstvung, hvor selvudvikling betragtes som en måde at realisere sine menneskelige ressourcer på på arbejdsmarkedet. Hvis du ikke hele tiden udvikler dig selv og dine kompetencer, opfattes

du som værende under afvikling. Vi har gjort den humanistiske psykologis forestilling om menneskets livslange udviklingstrang til en livslang udviklingstvung. Det håb om frihed, der var knyttet til reformpædagogikken, er blevet til frygten for at gå i stå og blive hægtet af”, siger Jens Erik Kristensen.

”I de gamle udviklingspsykologier kulminerede ens udvikling, når man blev voksen og myndig. Så var man så at sige færdigudviklet i psykologisk forstand. I dag er udvikling noget, man aldrig bliver færdig med. Den er blevet endeløs og målløs. Vi må tilpasse os udviklingstvungen eller gå under. Livslang læring og uddannelse er tendentielt reduceret til at være et middel til at ruste os til ”the struggle of existence” på det globale marked”, mener Jens Erik Kristensen.

Pædagogikkens machiavellisme

I dag har frygten således udkonkurreret håbet som pædagogikkens ledetråd.

”Pædagogikken er blevet fryttsom i den forstand, at den er båret af en følelse af, at noget truer os. Vi fortæller os selv, at vi er nødt til at mobilisere og optimere alle nationens menneskelige ressourcer for at overleve i globaliseringens nye økonomi. Det, vi ser i dag, er en art generalmobilisering, som ikke for ingenting er blevet sammenlignet med retorikken op til de to verdenskrige. Vi mobiliserer ganske vist

FRYGTEN SOM DRIVKRAFT

I dag har frygten afløst håbet som drivkraft i en dansk uddannelsespolitik, der er båret af en følelse af, at noget truer os – nemlig globaliseringen.

Når alle i dag skal have en uddannelse, er det ikke et nyt kapitel i den store fortælling om lighed gennem uddannelse – men et kapitel i den frygtsomme historie om, at vi som nation taber i det globale kapløb, hvis ikke alle kræfter mobiliseres.

Ifølge Jens Erik Kristensen er det den italienske renaissancefilosof Nicolo Machiavelli, der i sin berømte bog *Fyrsten* første gang formulerer det kompetenceberedskab, som den aktuelle uddannelses-tænkning er udtryk for.

MACHIARELLI

”

Niccolò Machiavelli

”En klog fyrstes opgave er ikke blot at se øjeblikkets farer, men også fremtidens, og med flid afværge sidstnævnte. Ser man faren, mens den endnu er

langt borte, kan man let modvirke den. Venter man til den er rykket tæt op ad en, kommer lægemidlet for sent, fordi sygdommen er blevet uhelbredelig.”
Fyrsten, 1532.

SCANPIX

”

Anders Fogh Rasmussen

”Med egne øjne så jeg, hvor stærkt det går i Kina. Hvor langt kineserne er fremme. Hvor langt de vil komme. Da indså jeg, at her står vi med den virkelige udfordring i det 21. århundrede. Alt andet blegner ved siden af denne

udfordring... Jeg siger det uden at blæse i nogen dommedagstrompet. [...] Men vi skal bare indse, at her står vi med den udfordring, som vi skal lægge alle kræfter i at løse i de kommende år [...] Det kræver, at vi skaber et helt nyt system i Danmark.”
Tale på Venstres Landsmøde 2004.

ANDERS FOGH RASMUSSEN

SCANPIX

ikke til krig, men til dens civiliserede form som konkurrence med og mod de andre nationer. Men formålet er det samme som dét, krig dybest set handler om: selvopretholdelse,” siger Jens Erik Kristensen.

Hvor uddannelser før skulle give os kvalifikationer og gøre os gode til noget bestemt, skal de i dag udvikle vores kompetencer som et beredskab til at handle i omskiftelige situationer. Man skal rustes til at klare alle slags udfordringer og være beredt til forandringer. Det er sigende, at Det Nationale Kompetenceråd i sin tid kaldte ’forandringskompetence’ for alle kompetencers kompetence. Med frygtsomheden og kompetencebegrebet in mente kan vi i dag ligefrem tale om en art ’pædagogikkens machiavellisme’, mener Jens Erik Kristensen.

”Den italienske renaissancefilosof Niccolò Machiavelli foregreb i sin berømte og berygtede bog *Fyrsten* fra 1532, hvad det moderne kompetencebegreb dybest set er kommet til at handle om, nemlig forestillingen om et strategisk og fleksibelt handleberedskab i lyset af tidernes skiften og lykkelige omskiftelighed. Det var det, han kaldte for ’virtu’.”

I *Fyrsten* beskriver Machiavelli, hvordan en fyrste skal bære sig ad med at bevare magten og styre sin stat. ”Ifølge Machiavelli er det den kloge fyrstes opgave at holde øje med farer for at kunne afværge dem. I dette øjemed

må han afskalle dyden, altså den moralske fuldkommenhed, til fordel for den strategiske duelighed og beredskab, der er dikteret af nødvendigheden (necessità),” siger Jens Erik Kristensen.

Det afgørende er fyrstens nøgterne, strategiske handleberedskab: Han skal være beredt og parat til alt muligt og kunne omstille sig.

”Og det er egentlig, hvad kompetenceudvikling i uddannelsessektoren i dag handler om: Vi udstyrer folk med et beredskab i form af kompetencer, som var vi alle små fyrster for vores egen humane kapital, der skal opretholde os selv og vores ’employability’ i en truende omverden. Vi har ikke længere nogen ide om, hvad vi kan vinde i den globale fight ud over markedsandele, selvopretholdelse og fortsat velstand.”

Projektet der blev væk

Det kristne håb om frelse og den moderne pædagogikens håb om frihed og lighed har orienteringen mod et fremtidigt positivt defineret mål til fælles. Der er et projekt på menneskehedens eller samfundets vegne – en stor fortælling med forventningen om en ”happy end”, selvom det enkelte menneske skal grueligt meget igennem først. Men de store fortællingers epoke er slut, som den franske filosof Jean Francois Lyotard påpegede i sin bog om den postmoderne tilstand

fra 1979. Det viser sig i dag ved, at vi ikke opfatter globaliseringen som et fremtids- eller fremskridtsprojekt, som vi fulde af håb og forventning skal være med til at fuldføre. Vi ser den snarere som en skæbne, der overgår os, og som vi må tilpasse os strategisk med ’virtu’, hvis den ikke skal opluge os, mener Jens Erik Kristensen.

”Hvis der i dag overhovedet er tale om et projekt, så er det et oprustningsprojekt med henblik på at undgå at blive slugt af skæbnen. Vores værste frygt er, at vi sækker bagud som nation. Vores forestillinger om fremskridt er i denne optik reduceret til et håb om at kravle et par trin op ad de næste internationale rankinglister. Men det er jo helt vanvittigt, at vi har fået folk til at tro, at det er lige så vigtigt for nationen, hvor den ligger på rankinglisten, som det er for Caroline Wozniacki. Det har intet med håb eller fremskridt at gøre.” ■

JENS ERIK KRISTENSEN

Idehistoriker, lektor og institutleder ved Institut for Pædagogik, DPU, Aarhus Universitet
www.dpu.dk/om/jek

HVOR LANGT KAN VI NÅ MED DET GODE?

Med fremkomsten af positiv psykologi er et væld af glade følelser skyllet ind over pædagogikken. Det lyder næsten for godt til at være sandt, hvis vi kan blive bedre og dygtigere mennesker ved blot at tænke positivt. Asterisk har sat to DPU-forskere – **pessimisten og optimisten** – på hver sin side af bordet til en samtale om *succespædagogik, anerkendelse og pinlige oplevelser*.

Af Peder Holm-Pedersen
Foto Søren Kjær Jensen

Lars-Henrik Schmidt, du er ved at lægge sidste hånd på en bog om humor og læren om temperament. I bogen og andre steder er du kritisk over for, at den positive psykologi fortæller os om, hvordan vi bliver bedre og lykkeligere mennesker. Hvad er problemet?

Lars-Henrik Schmidt:

Det er ikke den positive psykologi og dens videnskabelige gehalt i sig selv, jeg finder problematisk. Og kan man gøre folks tilværelse bedre med positivt tænkning, så *why not?*

Men jeg er kritisk over for den tendens, som den positive psykologi i mere eller mindre lødige aftapninger indgår i, hvor man giver indtryk af, at folk altid kan få det bedre med sig

selv og deres problemer, hvis de bare selv aktivt gør noget ved det og tænker positivt. Man stikker folk blå i øjnene, og blåret har den bagside, at det bliver gjort til folks egen skyld, at de har det dårligt. Man kaster skyld og skam over de mennesker, der ikke er i stand til at få det bedre og blive en del af vores store wellness-samfund. Det er den individualisering af dårligdommen, jeg gerne vil lange ud efter.

Hans Henrik Knoop, du er en varm fortæller for positiv psykologi. Ser du den samme problematiske tendens i udbredelsen af positiv psykologi?

Hans Henrik Knoop:

Jeg er ligesom mange andre forskere inden for positiv psykologi optaget af at forebygge en

sådan naiv ensidighed. Vi må konsekvent tage udgangspunkt i både individ og omgivelser. Det er åbenlyst, at den enkelte til enhver tid kan gøre noget, og at en person nødvendigvis må være aktiv – dvs. tage et vist ansvar for egen situation – for overhovedet at have en chance for et interessant liv. Men det er lige så klart, at de vilkår, en person lever under, også er af helt afgørende betydning for, om personen får et interessant liv eller ej.

Har den positive psykologi med sit fokus på positivitet sat sig spor i den pædagogiske praksis?

Lars-Henrik Schmidt:

Der er risiko for, at positiv psykologi og det store fokus, vi generelt har på positivt selvværd, resulterer i pædagogiske forfaldsformer, når det omsættes i praksis. For eksempel i en anerkendende pædagogik, der bygger på en misforstået anerkendelsesfilosofi, hvor man stryger eleverne med hårene og hele tiden bekræfter dem i, at de er gode nok, af frygt for at ødelægge deres positive selvværd. I gamle dage kaldte vi det succespædagogik.

Problemet med den anerkendende tilgang er, at elevernes fordring på anerkendelse og positiv bekræftelse bliver grænseløs, og nederlag og manglende succes ubærlig for dem – for det har de aldrig lært. Det belaster deres psykologi helt unødvendigt. I stedet gør vi klogt i at lære folk at leve med, at anerkendelsen er begrænset og nederlag en del af livet.

Hans Henrik Knoop:

Jeg ved ikke, om der findes den slags 'succespædagogik'. Hvis der gør, vil børnene i hvert fald ikke synes om den, fordi det kedsommeligt vil trække kampen og legen ud af processerne. En pædagogik, hvor man ikke kan tabe og på forhånd er sikret succes og ros, fungerer ikke. Og det er en hovedpointe i positiv psykologi.

Du kommer for eksempel ikke i flow – en tilstand af total koncentration og optagethed af sagen – med mindre udfordringerne er uforudsigelige og lige til kanten. Frygten for fiasko er en forudsætning for flow, og deri ligger også en anerkendelse af modgang og nederlag, som en del af en god læringsproces. Der er ingen, der bliver optaget af et spil, man ikke kan tabe.

Lars-Henrik Schmidt:

Eller hvis alle på forhånd er vindere. Som når vi alle i ligeværdighedens navn er lige gode. Ligeværd er blevet en sovepude i vores

HANS HENRIK KNOOP
er lektor på Institut for Læring, leder af forskningsenhed for positiv psykologi og formand for European Network for Positive Psychology (ENPP).

pædagogik, når man ender med at sige til den underpræsterende elev: 'bare rolig, du er også god nok – vi har bare endnu ikke fundet ud af, hvad det er, du er god nok til'. Der er ikke noget galt i at kappes om at være bedst. Det er et simpelt pædagogisk princip, men det indbefatter altså, at der er nogen, der ikke er bedst.

Hans Henrik Knoop:

Den amerikanske management-tænk Peter F. Drucker sagde engang, at god ledelse

grundlæggende handler om at samstemme folks styrker på måder, der gør deres svagheder irrelevante. Med dette ideal bliver det muligt at acceptere, at nogen er bedst til noget og andre bedst til noget andet.

Konkurrencen med sine sejre og nederlag er en vigtig drivkraft, men vi skal også være varsomme med den. For der er et *tipping point*, hvor et nederlag bliver ydmygende, og mindreværdsfølelserne tager over – og processen bliver ekskluderende. Skolen har

været, og *er* stadig, alt for ekskluderende. Tidligere tog man ikke den massive eksklusion så alvorligt, for alle de, der faldt ned ud af systemet, kunne som regel få ansættelse som ufaglært på den lokale fabrik. Den går som bekendt ikke længere, så vi står med en kæmpe udfordring, der handler om, hvordan vi på den ene side drager pædagogisk omsorg for og – jeg tør næsten ikke sige det – anerkender eleverne i læringsprocessen, så vi ikke skaber de her ubærlige nederlag, de aldrig kommer sig over. Samtidig med at vi evner at presse eleverne helt op på tærerne, hvilket også indbefatter, at de af og til lider nederlag.

Kan det projekt gennemføres alene med det gode? Kan elever bringes frem til målene gennem positive følelser som glæde, begejstring og motivation, eller skal der også elementer af slidsomt arbejde og tvang til?

Hans Henrik Knoop:

Der skal hårdt arbejde til, men det skal være motivation og lyst, der driver værket. Det er en stor didaktisk udfordring, for hvis ikke eleverne kan se meningen med det, de laver, mister de gejsten, og så er løbet kørt. Sat på spidsen: Elever, der ikke vil det, som de skal, duer ikke som elever.

Lars-Henrik Schmidt:

Der er grænser for, hvor langt vi kan nå kun med det gode. At lære andengradsligninger eller brøkgregning er hårdt arbejde. Der er ingen genveje. Vi troede på et tidspunkt, at vi kunne gøre det forståeligt for ungerne, hvad brøkgregning egentlig er for noget. Så de netop kunne se meningen med galskaben og gå fulde af motivation til opgaven. Men det lader sig ikke gøre. Brøkgregning skal bare læres, og det er hårdt.

Så der skal tvang til?

Lars-Henrik Schmidt:

Da Machiavelli, den politiske filosofis Godfather, i sit hovedværk *Fyrsten* stillede sig selv spørgsmålet, om det var bedst for en fyrste at være elsket eller frygtet af sit folk, svarede han, at eftersom det ikke lod sig gøre at være begge dele på én gang, og han således måtte vælge, var det bedst at være frygtet. Det er selvfølgelig et hysterisk eksempel, men at opdrage et folk er på mange måder det samme projekt, som lærerne står med. Og lytter man til den

politiske filosofis historie, kommer man ikke uden om elementer af tvang.

Spørgsmålet er så, om vi med den positive psykologi er kommet dertil, hvor vi kan styre folk kun med det gode. Og der er ingen tvivl om, at vi er vidne til en bevægelse væk fra en klassisk magtpolitik, hvor folk styres gennem restriktioner, sure pligter og forbud, i retning af en styring gennem positive følelser, ved at fylde på folks glæde og begejstring. På trods af den tendens vil jeg dog stadig fastholde, at et moment af tvang og hårdt arbejde er nødvendigt, når det kommer til at lære noget. Ikke alt kan gøres så meningsfuldt og spændende, at eleverne kaster sig begejstrede over det.

Hans Henrik Knoop:

Men der kan gøres meget. I forhold til matematikken for eksempel har vi med computeren fået mange nye didaktiske redskaber. I et computerspil får man først oplevelser med matematikken – dernæst lærer man den. Når man undervejs i spillet oplever at være tilstrækkeligt inkompetent til at fyre en kanon præcist nok af, vil man være meget motiveret for at lære den parabel, der er hemmeligheden bag det præcise skud. Det er pædagogik med indbygget mening.

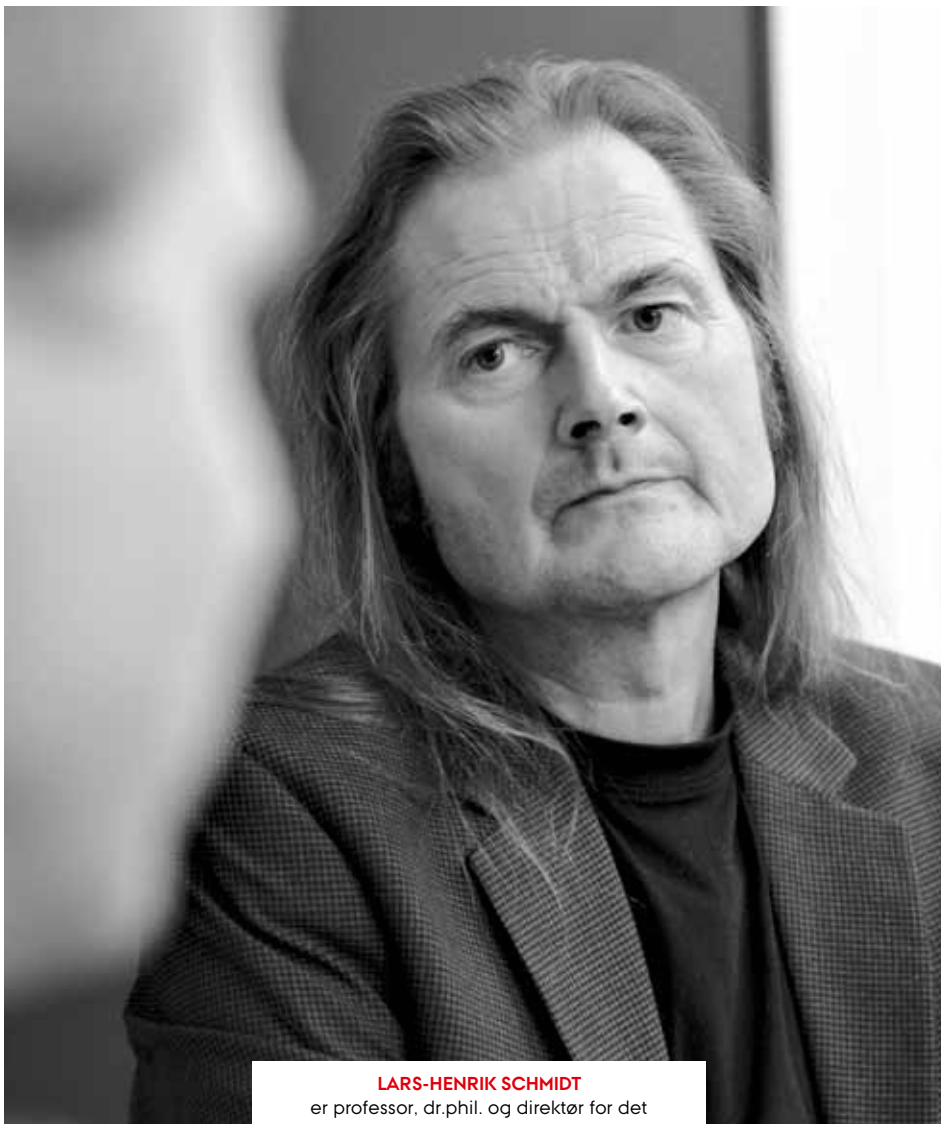
Lars-Henrik Schmidt:

Når vi taler oplevelser og læring, må vi ikke glemme, at der både er positive og negative oplevelser – og de negative kan også lære os meget. Jeg hører til den generation, hvor man bød piger op til dans. Og første gang jeg skulle det, sagde pigen nej tak. Det var eddermame en negativ oplevelse. Om det nu var, fordi jeg ikke havde fået redt håret, fået de forkerte sko på eller satsede på den forkerte pige, så har oplevelsen sat sig, og den er stadig værd at opholde sig ved. Folk skal ikke kun tænke på deres guldmedaljer her i livet. De skal også tænke på rækken af pinligheder, rigtig hårde pinligheder – det er vores generations oplevelser af det, Freud kaldte urscener. For de pinagtige pinligheder er et muligt vendepunkt for os, en mulighed for at ændre retning og fatte noget på ny.

Hans Henrik Knoop:

Der kan du så glæde dig over, at positiv psykologi har vist, at du med din negativitets bias er garanteret al den pinlighed, du kan ønske dig – hvis bare du ikke har det for godt.

Ser du og den positive psykologi ligefrem positivt på selve den pinlige oplevelse?

LARS-HENRIK SCHMIDT

er professor, dr.phil. og direktør for det pædagogisk-filosofiske forskningsinitiativ GNOSIS, DPU, Aarhus Universitet. Han har et omfattende forfatterskab bag sig og skriver p.t. på en bog om humor og læren om temperament.

Hans Henrik Knoop:

Jeg vil betragte den som en tilskyndelse til at lære noget – men fordi noget er pinligt, skal vi ikke ærgre os over det resten af livet. Det bliver det ikke bedre af. Vi har også *positivity bias*'er – bl.a. den, der kommer til udtryk, når vi mindes de gode gamle dage som meget bedre, end de var. Pointen er her, at det har været en fordel at huske sig selv som overdrevent god, fordi det fungerer som en delvist selvopfyldende profeti.

Lars-Henrik Schmidt:

Vi er tilbøjelige til at ville bortforklare pinligheden. Og den tilskyndelse forstår jeg sgu' godt. Men én ting er at bearbejde sin pinlighed, noget andet er at omløve den, og det mener jeg, at mange af de, der sælger deres bøger og foredrag om, hvordan vi alle sammen får det godt, kommer meget tæt på at gøre i det hellige 'ha' det godt-heds' navn. ■

KORT NYT

NYT ASTERISK

Du sidder med en ny udgave af Asterisk. Fremover udkommer Asterisk fire gange årligt - i stedet for seks. Til gengæld er der 12-16 sider mere, og magasinet indgår i et tættere samspil med web-tv, debatarrangementer mv.

Til dette nummer af Asterisk har vi produceret web-tv-udsendelsen 'Er frygten for Kina et håb for skolen?'.

Se mere på www.dpu.dk/tv og www.dpu.dk/asterisk

DPU SOM DEL AF AARHUS FACULTY OF ARTS

Aarhus Universitet er i gang med en omfattende faglig udviklingsproces. Ni hovedområder er med virkning fra 1. januar 2011 blevet til fire hovedområder. DPU er en del af Aarhus Faculty of Arts, hvor Mette Thunø tiltrådte som dekan 1. januar 2011. Samtidig stoppede Lars Qvortrup som dekan for DPU for at blive direktør for et nyt forskningscenter med titlen "Vidensteori og videnspolitik". Prodekan for formidling Claus Holm er - i en interimperiode fra den 1. januar og indtil fakultetets nye organisationsstruktur er etableret medio 2011 - bemyndiget til på dekanens vegne at sikre driften af DPU.

MILLION-BEVILLINGER TIL FORSKNING I UROLIGE ELEVER OG TEKNOLOGI-FORSTÅELSE

Det Strategiske Forskningsråd har bevilget knap 23 millioner kroner til to forskningsprojekter, der ledes af forskere ved DPU, Aarhus Universitet.

Det ene projekt, 'Classroom composition, inclusion, exclusion and learning outcomes' skal undersøge de negative effekter af urolige

elever i klasserummet. Projektet gik i gang 1. januar 2011 og ledes af professor Anders Holm, DPU, Aarhus Universitet, med SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd som partner.

Det andet projekt, 'Technological Literacy and New Employee Driven Innovation through Education' skal undersøge, hvordan den teknologiske forståelse hos lærer- og sygeplejerskestuderende kan øges. Projektet går i gang 1. marts 2011 og ledes af professor mso Cathrine Hasse, DPU, Aarhus Universitet, med Professionshøjskolen UCC, Professionshøjskolen Metropol, Roskilde Universitet og Teknologisk Institut som partnere.

MULTIKULTUREL UDDANNELSE MISTER TERRÆN

- NYT IALEI-MAGASIN ER UDKOMMET

Selv om globaliseringen gør verden både mindre og mere mangfoldig, mister multikulturel uddannelse politisk terræn. I flere årtier var multikulturel uddannelse et mantra i lande som Australien,

Canada og Storbritannien, men nu er begrebet sat i skammekrogen. Det er én af konklusionerne i den omfattende undersøgelse, som International Alliance of Leading Education Institutes (IALEI) står bag. IALEI sætter hvert år fokus på et særligt forskningstema, som forskere fra IALEI's ti medlemsinstitutioner undersøger, heriblandt DPU, Aarhus Universitet. I 2010 var temaet multikulturel uddannelse. Det tværnationale projekt tegner et state of the art-billede af, hvordan det står til med multikulturel uddannelse i udvalgte lande fordelt på seks kontinenter. De ti landerapporter er udkommet, og det seneste nummer af IALEI-magasinet Education Alliance Magazine tager fat på den seneste udvikling inden for multikulturel uddannelse. I foråret 2011 offentliggør IALEI den endelige komparative rapport om undersøgelsen med anbefalinger til beslutningstagere.

Læs mere på www.intlalliance.org

MULTI-TRUST - ET TVÆRFAGLIGT PROJEKT OM KOMPLEKSITET OG VISUALISERING

Forskningsprogram for Miljø- og Sundhedspædagogik, DPU, har sammen med forskere fra andre dele af AU og KU samt virksomheder og foreninger fået bevilget 8,9 mio. kr. fra Fødevareministeriets program for økologisk forskning, udvikling og demonstration til projektet 'Multikriteriel vurdering og kommunikation af effekterne af økologiske fødevarer-systemer' (MULTI-TRUST). I et pædagogisk perspektiv handler projektet om mulighederne for og problemerne ved at gøre komplekse problemstillinger tilgængelige for kommunikation og læring ved hjælp af visualisering.

NY PROFESSOR I SPECIAL-PÆDAGOGIK TILTRÆDER VED DPU

Susan Tetler er blevet udnævnt til ny professor MSO ved Institut for Læring ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet. Den 2. februar holder hun sin tiltrædelsesforelæsnings ved DPU, AU. Hun har i flere år forsket i inkluderende processer for børn med specialpædagogiske behov.

FN UDNÆVNER DANSK NETVÆRK TIL REGIONAL CENTRE OF EXPERTISE

DPU's Forskningsprogram for Miljø- og Sundhedspædagogik fik i 2010 5 mio. kr. fra Undervisningsministeriet og Ministeriet for Videnskab og Teknologi og Udvikling til at etablere og koordinere et dansk netværk om Uddannelse for Bæredygtig Udvikling. På et år er netværket vokset fra 14 til 29 partnere fra alle dele af uddannelsesområdet,

og i januar opnåede netværket officiel anerkendelse af United Nations University som Regional Centre of Expertise (RCE). Hermed indgår RCE-Danmark, som netværket hedder, i et globalt netværk på foreløbig 80 RCE'er.

Netværket er et forum for samarbejde mellem universiteter, professionshøjskoler, kommuner, NGO'er, virksomheder m.v. med henblik på vidensudvikling og kvalificering af arbejdet med at fremme deltagelse og læring i relation til spørgsmål om bæredygtighed og udvikling.

Se mere på: www.rce-danmark.dk

HVEM ER TIDENS MEST BRUGTE TÆNKERE I PÆDAGOGIK?

Michel Foucault	13.437
Karl Marx	13.078
Pierre Bourdieu	9.637
Howard Gardner	8.259
Emile Durkheim	5.514
Paulo Freire	5.087
Hannah Arendt	4.226
Niklas Luhmann	2.650
Jürgen Habermas	1.622
Mihaly Csikszentmihalyi	848

Antal poster

Kilde: Søgninger på personerne (som emne samt forfatter) i internationale baser (Education Research Complete, ERIC, PsycINFO, Sociological Abstract, Web of Science). Claus Jensen fra Danmarks Pædagogiske Bibliotek har foretaget søgningen.

* FIND DET PÅ WWW.DPU.DK

GÅ PÅ OPDAGELSE I DPU's VIDEOARKIV

"Hvad vi må stå fast på, er, at formålet med skolen er oplysning, så vi ikke af vort samfunds karakter af arbejdssamfund lader os forlede til at reducere skolens formål til at være uddannelse. Uddannelse i skolen er et afkast, som tilværelsesoplysningen giver" Citatet stammer fra K.E. Løgstrups klassiske foredrag *Skolens formål* fra 1981, som du kan se i DPU's arkiv med udvalgte forelæsnings- og debatter.

Her kan du bl.a. også opleve Francis Fukuyama, Alain Ehrenberg, Jean Lave, Finn Skårderud, Dietrich Benner, Knud Illeris, Lars Qvortrup og Jens Rasmussen.

www.dpu.dk/viden/videoforelaesninger

HVAD VIL DU VIDE?

På www.dpu.dk/viden kan du læse artikler, se web-tv og finde links og litteratur om udvalgte emner inden for pædagogik, læring og uddannelse.

Bliv for eksempel klogere på den evalueringskultur, vi lever i. Hvor meget skal samfundet følge med i skolernes indre liv? Hvornår kan det betale sig at evaluere? Og er

begrebet 'tavs viden' et gyldigt argument for at unddrage sig evaluering?

Se blandt andet videoforelæsning med professor David C. Berliner fra Arizona State University om de utilsigtede virkninger af test og evaluering, web-tv-udsendelsen 'Samtaler fra Tårnet' om evalueringskulturen og dens konsekvenser og læs udvalgte Asterisk-artikler om emnet.

Du kan også blive klogere på Danskfaget og dets didaktik, Depression og samfund, Forældreansvar, Lærings spil, Mobbning, Transfer, Videnssamfundet og meget mere.

Klik ind på: www.dpu.dk/viden

MANGE UNGE VISER TEGN PÅ MISTRIVSEL

Størstedelen af danske unge mener, at de har et godt ungdomsliv, og at deres selvtillid er høj. Det står imidlertid i kontrast til deres adfærd, viser en ny undersøgelse. Selv om unge giver udtryk for, at de trives, kan de sagtens have en adfærd, der rummer tegn på mistrivsel.

Det er hovedkonklusionen på den omfattende undersøgelse om trivsel og mistrivsel blandt 15-24-årige unge i Danmark, som Center for Ungdomsforskning ved DPU, Aarhus Universitet har udført.

Download rapporten 'Når det er svært at være ung i DK - unges trivsel og mistrivsel i tal' på www.dpu.dk/unge

Den ensomme forsker, der sidder alene i elfenbenstårnet, hører fortiden til. I dag skal forskerens viden ud i verden til dem, den berører. Asterisk indleder en ny serie, der bringer læseren tættere på forskeren.

HVAD OPTAGER FORSKEREN LIGE NU?

Ungdomsforsker JENS CHRISTIAN NIELSEN åbner døren til sit forskningsunivers og fortæller om tre begivenheder, der optager ham for tiden.

Af MATHILDE WEIRSØE

FORSKERENS DILEMMA I MEDIESTORMEN

I de første uger i det nye år har lanceringen af forskningsrapporten 'Når det er svært at være ung i DK', som min kollega Niels Ulrik Sørensen og jeg står bag, fyldt rigtig meget. Især fordi vi fik så meget presseomtale på den. Faktisk har vi også selv gjort en indsats for at få kontakt til medierne. Det er vigtigt for os, at vores forskning griber ud i verden og kommer ud til dem, der rent faktisk beskæftiger sig med den i praksis. Og så har det også en vis betydning, at vi kan demonstrere over for dem, der har finansieret undersøgelsen, Egmont Fonden, at projektet har en betydelig gennemslagskraft.

Udfordringen bestod i at formidle nuancerne i vores forskningsresultater og

samtidig forklare de mange koblinger og sammenhænge. Det var en udfordring, fordi medierne som altid helst ville køre med klare overskrifter som: 'Hver tiende unge skærer i sig selv'. Det er på sin vis rigtigt – hver tiende har på et tidspunkt i deres liv skåret i sig selv, men det betyder ikke, at der hver time sidder en ung og skærer i sig selv. Overskrifter skal fange, og det er ikke altid de helt nøjagtigt afspejler det, vores forskning reelt afdækker. Generelt er vi meget opmærksomme på at få citater til godkendelse. Så der står sjældent noget, vi ikke kan stå inde for. Men der er bare mange nuancer, som man ikke kommer 100 procent igennem med medierne. Og dog, det lykkedes mig at give en forholdsvis nuanceret analyse i et interview til DR P1.

På mange måder har det her projekt og hele mediedækningen været anderledes og mere massiv end nogensinde før. Jeg er før blevet interviewet til tv, men da jeg denne gang var i TV2's Go'morgen Danmark for at blive

interviewet sammen med en ung pige, der har været ude i alvorlige problemer og bl.a. skåret i sig selv – vi kalder det *cutting* – var jeg faktisk mere nervøs, end jeg plejer.

Når vi som forskere sådan går med på mediernes præmisser og endda selv opsøger journalister, går vi imod det, man kan kalde den traditionelle grundforskers måde at værne om sin forskning på. Men for mig at se tjener en sådan distance til virkeligheden ikke noget formål. På mange måder blev jeg faktisk positivt overrasket over, hvordan nogle journalister anvendte vores forskning. De var gode til at finde eksempler og historier fra virkeligheden, som kunne understøtte undersøgelsen. Fx var der en journalist, der bragte en reportage fra en produktionsskole. Det var interessant at se vores forskning blive anvendt og folde sig ud på den måde.

SKAL VI TVINGE UNGE TIL FRIVILLIGT ARBEJDE?

Søndag den 16. januar så jeg Deadline 2. sektion på DR2. De havde inviteret socialrådgivernes formand, Bettina Post, og historikeren Henrik Jensen fra Roskilde Universitet i studiet for at diskutere frivillighed i velfærdssamfundet. En del af diskussionen gik på, om man kan tvinge unge til frivilligt arbejde. Paradokset og modsætningerne mellem frivillighed og tvang i samme sætning er i sig selv latterlige. Eller som Bettina Post skarpt udtalte: Det er en voldtægt på begrebet frivillighed, når de to ord optræder sammen på denne måde.

Diskussionen tog afsæt i en bog, hvori kommunaldirektøren for Randers Kommune foreslår, at alle unge under 25 år skal levere fire måneders frivillig samfundstjeneste. Der er flere problemer forbundet med initiativet, som jeg ser det. For det første er det som sagt ikke længere frivilligt, hvis det bliver et krav fra samfundets side, men sådan set bare en statslig styring af borgerne, der udbygges. Det kan der være økonomiske begrundelser for, men den udtalte fare er, at det fjerner de mellem menneskelige værdier, der ligger i, at frivilligt arbejde netop er frivilligt. At man rent faktisk engagerer sig og involverer sig, fordi man gerne vil, og ikke fordi man er tvunget til det. For det andet vil det være endnu et præstationspres, der lægges på de unge. Og det sker vel at mærke samtidig med, at vi stiller krav om, at de skal nå hurtigere igennem uddannelsessystemet.

GO' MORGEN DANMARK

Ungdomsforsker Jens Christian Nielsen er i Go' Morgen Danmark for at fortælle om unges mistrivsel - sammen med den tidligere cutter Pernille Korsgaard.

NU: NÅR UNGE MISTRIVES
unge mistrives - hver 10. pige mener
selv i sig selv

Det berettiger spørgsmålet: Kan vi stille flere krav til en generation af unge, for hvem kompetenceudvikling og handlingsplaner er blevet hverdagskost. 'Generation fremtidsplan' har jeg kaldt den generation af unge, vi står med i dag; de skal have en klar plan for fremtiden og hele tiden præstere i alle livets sammenhænge – selv i deres fritid.

Og måske skyder kommunaldirektørens forslag i virkeligheden på de forkerte. I hvert fald viser den nyeste forskning udarbejdet af professor Bjarne Ibsen fra Syddansk Universitet, at mange unge allerede er aktive i foreninger og organisationer, at deres deltagelse i frivilligt arbejde er i vækst, og at de i højere grad end resten af befolkningen gerne ville involveres i frivilligt arbejde, hvis de blev spurgt. Derfor handler det også om, hvorvidt foreningslivet er gode nok til at involvere de unge og på en måde, der tager højde for de krav, de fx møder og skal indfri i forhold til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet.

--- FORSKER OG FAR ---

Når man som jeg selv er far til en pige på 12 år, sætter al den her viden om unge og mistrivsel selvfølgelig nogle tanker i gang – jeg bliver opmærksom på, hvordan mine børns sociale relationer fungerer, og hvordan de trives i skolen. Og det gælder nok for de fleste forskere her på DPU: Vi sidder med en solid viden, der i princippet gælder for vores egne børn. Men det en hårfin balance, for man skal jo heller ikke gå hen og blive overbæymret og forsøge at holde sine børn væk fra al mulig fare.

Men der er visse områder, hvor jeg er særligt opmærksom på min datters adfærd. Jeg taler fx med hende omkring det at have en fornuftig adfærd på internettet og gør klart for hende, at der er mange private ting, der meget let kan blive offentlige i et sådant

forum. Omvendt hører jeg ikke til den gruppe af forældre, der ønsker at være venner med deres børn og deres venner på Facebook. Det er deres rum. Men så er der til gengæld en del af min datters tilværelse, jeg helt afskærer mig fra at kende til. Og det gør det selvfølgelig svært at være fuldt opmærksom på, hvor godt hun trives i 'ungdomsrummet' blandt sine jævnaldrende.

Vores forskning peger på, at en del af de piger, der klarer sig godt i skolen, ikke er med i klassens sociale liv. De føler sig udenfor. Og det kan være utroligt svært for både lærere og forældre at se. Især hvis det er rigtigt, at de unge forsøger at skjule, når de ikke har det godt og ikke trives socialt, fordi det er forbundet med både skyldfølelse og skam. Der er desværre en tendens til, at de unge bebrejder sig selv, hvis de er indadvendte og stille, eller hvis de fx er overvægtige. Og den form for selvbebrejdelse kan hænge sammen med, at de fra alle sider føler sig pressede til at skulle efterleve en række krav og idealer. Den form for mistrivsel ser forældre sjældent.

Derimod kan professionelle voksne, fx klubpædagoger, nogle gange bedre se, hvis de unge ikke trives, fordi de til forskel fra forældrene oplever de unge i sociale sammenhænge og derfor bedre kan fange, hvis der er unge, som står uden for fællesskabet. Jeg vil gerne appellere til såvel lærere, pædagoger som

“Og gør min position som forsker så til en mere opmærksom far?”

Ungdomsforsker **Jens Christian Nielsen**

forældre om at være mere opmærksomme på de unges trivsel og velbefindende og tænke over, hvilket pres de udsætter dem for, når de beder dem præstere maks. på alle fronter.

Og gør min position som forsker mig så til en mere opmærksom far? Der er jo grundlæggende forskel på at forske i unge og være forælder til en ung. De forhold, som jeg i min forskning kan have blik for og analysere, kan være noget sværere at tage højde for og gøre noget ved, når man selv står midt i det som far. Her har jeg jo ikke forskerens distance, men er selv følelsesmæssigt involveret. Omvendt kan min rolle som far til en 12-årig også skabe en opmærksomhed omkring problemstillinger blandt unge, som det forskningsmæssigt kan være værd at dykke ned i. ■

JENS CHRISTIAN NIELSEN

Leder af forskningsprogrammet Center for Ungdomsforskning (CeFU), DPU, Aarhus Universitet. Han er aktuell med rapporten 'Når det er svært at være ung i DK. Unges trivsel og mistrivsel i tal'. Rapporten kan downloades på www.dpu.dk/unge

MULTIKULTUREL

Billedet består af portrætter af elever fra Kingsmead Primary School i London. Over 95 % af skolens elever er tosprogede.

I flere årtier var multikulturel uddannelse et mantra i lande som Australien, Canada og Storbritannien, men nu er begrebet sat i skammekrogen. Førrende uddannelsesforskere **adværer mod at fordømme multikulturel uddannelse** og dermed tage afstand fra etniske minoriteter i en tid, hvor mangfoldigheden vokser hastigt.

Er mangfoldighed en **STYRKE** eller en **TRUSSEL**?

Af CHRISTIAN BLOMGREEN & NINA SUENSON

For få år siden var 'det inkluderende klasseværelse' stadig et ideal i mange lande på både regerings- og undervisningsniveau. Et af lærerens primære mål var derfor at sørge for, at klasseværelset rummede etnisk, sproglig og religiøs pluralisme, og opfordre eleverne til at udvikle interkulturelle færdigheder. Det anså man som et vigtigt mål, fordi mange etniske minoritetsgrupper vedvarende klarede sig dårligere end forventet i skolen og den akademiske verden. I uddannelsessektoren var denne diskurs særlig udtalt i lande som Canada, Australien og Storbritannien.

Men efter at to fly fløj ind i en skyskraber i New York, og en række bomber sprang i London, ændrede kursen sig drastisk. Siden da har mange samfund neddroppet deres fokus på at acceptere eller tilskynde til mangfoldighed. Mangfoldighed anses ikke længere for at være en styrke, men snarere en trussel mod landet. Argumentet er, at

“I mange år har børn af indvandrere klaret sig bedre i Canada end noget andet sted i verden.
Det vil ændre sig.”

Professor **Reva Joshee**

den multikulturelle tilgang skaber etniske enklaver og leder unge ud i kriminalitet eller ekstremisme, hvilket underminerer sikkerheden og trygheden. Det nye ideal er derfor social sammenhængskraft, der skabes ved at lære etniske minoriteter at dele idealer om demokrati, fri tale samt borger- og menneskerettigheder.

Uddannelsessektoren er en slagmark

I 2009 iværksatte den britiske regering uddannelsesprogrammet PVE – *Prevention of Violence and Extremism* (DK: *Forebyggelse af Vold og Ekstremisme*). Uddannelsen fokuserer på at forhindre en ny generation af potentielle terrorister ved at bekæmpe ekstremistisk islamisk ideologi, der menes at skabe dem. PVE har særlig fokus på muslimer, da der blev givet økonomisk støtte til kommuner med en høj koncentration af muslimer i deres befolkningsgruppe.

Uddannelsessektoren bliver betragtet som nøglen til at bekæmpe ekstremisme, forklarer Heidi Safia Mirza, professor i ligeberettigelse ved Institute of Education, London.

“Siden bombeangrebene udført af unge muslimer, der var født i Storbritannien, er multikulturalisme politisk blevet dæmoniseret som noget, der fremelsker splittelse og adskillelse. Nye og fjendtlige former for trosbaseret racisme, såsom islamofobi, har fået tag i vores vestlige multikulturelle samfund. Og PVE-uddannelsen er et eksempel på dette hysteri,” siger Heidi Safia Mirza.

PVE-uddannelsens værktøjskasse sammenfatter, hvad den betragter som praktiske råd til skoler. Formålet er at skabe et etos for fælles værdier og kritisk tænkning. Pensum centrerer sig om fire hovedområder, hvor et af dem er at foregribe og håndtere risikosituationer og lignende. Uddannelsen er kontroversiel, fordi den involverer elever, netværk i det lokale miljø og andre grupper i at overvåge potentiel risiko ved at rapportere mistænkelig adfærd.

Interessenter, som for eksempel religiøse ledere og pædagoger i det muslimske miljø, opfatter PVE som en form for overvågning, der grænser til heksejagt mod dem. Professor Mirza forklarer:

“Ved at udpege de muslimske miljøer kan uddannelser som PVE være med til yderligere at marginalisere og isolere de unge mænd, der er deres målgruppe, idet der antydes en naturlig forbindelse mellem dem og voldelig ekstremistisk ideologi.”

Man kan stille spørgsmålstegn ved FVE's succes og fokus, siger Heidi Safia Mirza.

“Den forsøger at ændre ideologiske retninger frem for de strukturelle barrierer, der fører til marginalisering. For eksempel gøres der ikke noget for at håndtere institutionel racisme i skolen, på arbejdsmarkedet eller i forhold til boliger.”

Storbritannien er ikke alene

I Canada har professor Reva Joshee fra Ontario Institute for Studies in Education, Toronto Universitet, observeret en diskurs, der svarer til den britiske. I årtier har Canada været førende og et forgangseksempel, når det gælder multikulturalisme. Men i løbet af relativt kort tid er den officielle regeringsholdning gået fra at værdsætte mangfoldighed som en styrke til at dæmonisere mangfoldighed som en trussel mod landets sikkerhed og tryghed.

Skiftet rummer to anskuelser. Den første anskuelse er en neoliberalistisk holdning, hvor alt ses i forhold til økonomi, forklarer Reva Joshee.

“Succes i uddannelsessektoren defineres ved, hvordan vi kan uddanne folk, så det styrker vores økonomi. Vi betragter indvandrere på samme måde og har kun fokus på, hvordan vi bedst kan forberede dem til arbejdsmarkedet og drage nytte af deres ressourcer,” siger Reva Joshee.

Den anden anskuelse, hun har observeret, er en neokonservativ logik og ideologi, hvor ‘de gode gamle dage’ idealiseres. Den neokonservative vision er grundlæggende, at vi skal arbejde hen imod en bestemt form for samfund. Og her anses bestemte grupper for at være en forhindring for at opnå denne samfundstype.

HVORDAN STÅR DET TIL MED MULTIKULTUREL UDDANNELSE GLOBALT SET?

International Alliance of Leading Education Institutes (IALEI) sætter hvert år fokus på et særligt forskningstema, som forskere fra IALEI's ti medlemsinstitutioner undersøger, heriblandt Danmarks Pædagogiske Universitets-skole, Aarhus Universitet. I 2010 var temaet *multikulturel uddannelse*. Det tværnationale projekt tegner et *state of the art*-billede af, hvordan det står til med multikulturel uddannelse i udvalgte lande. De ti medlemslande er placeret på seks kontinenter. På IALEI-sitet kan du læse mere om undersøgelsen. I foråret 2011 offentliggør IALEI den endelige komparative rapport om undersøgelsen.

HVAD ER DEN STØRSTE UDFORDRING FOR MULTIKULTUREL UDDANNELSE I DAG?

Professor Amy Stambach, University of Wisconsin-Madison

“Den største udfordring for multikulturel uddannelse i dag er frygten for, at dét at studere og lære om mangfoldighed underminerer den nationale sammenhængskraft. Men multikulturel uddannelse kan overvinde denne udfordring ved at få eleverne og underviserne til at se styrken ved mangfoldighed.”

Professor Heidi Mirza Safia, Institute of Education, London University

“Siden 11. september og bombeangrebene d. 11. juli 2005 udført af unge muslimer født i Storbritannien er multikulturalisme blevet dæmoniseret politisk som noget, der fremmer splittelse og adskillelse. Nye og fjendtlige former for trosbaseret racisme, såsom islamofobi, har fået tag i vores vestlige multikulturelle samfund.”

Adjunkt Aydin Bal, University of Wisconsin-Madison

“En afgørende udfordring for

pluralisme eller multikulturel uddannelse er et indgroet assimilerings syn på mangfoldighed. Internationalt er vi vidne til en række lovgivningsmæssige, politiske og sociale handlinger (som for eksempel udlændingeloven eller uddannelsespolitiske tiltag), der sigter mod at afvikle mangfoldige, ikke-mainstream kulturelle skikke og værdier.

En af følgerne af denne tilgang er, at tosprogede elever og elever fra oprindelige mindretalsgrupper typisk går på yderst segregerede og dybt fattige skoler, der mangler selv de mest grundlæggende fysiske, sociale, emotionelle og skolastiske forhold, der er med til at sikre elevernes læring og udvikling. I USA har elever, som er anden- og tredjegerationsindvandrere dårligere skolastiske, sociale, psykologiske og selv helbredsresultater end deres nyligt ankomne ligemænd.”

Professor Reva Joshee, Ontario Institute for Studies in Education, University of Toronto

“I mange år har børn af indvandrere klaret sig bedre i Canada end noget andet sted i verden. Det vil ændre sig. Vi vil også se en højere frafaldsrate, fordi en neoliberal eller neokonservativ tilgang til uddannelse ikke giver tosprogede og etniske minoriteter mange muligheder. De vil ikke føle sig repræsenteret i pensum.”

Læs mere www.intalliance.org

Derfor skal de gennem uddannelsessystemet lære den særlige måde at være ‘canadisk’ på.

“De to anskuelser har det tilfælles, at det er antagelser om, at mangfoldighed udgør en trussel – mod et stabilt marked eller mod, hvad der anses for at være ‘canadisk’” forklarer Reva Joshee.

En svær tid for undervisere

Da der i mange år har været tradition for den multikulturelle tilgang i Canada, har den stadig dybe rødder i uddannelsessystemet. Undervisere forsøger ofte at videreføre denne tradition, men de oplever, at det er svære tider.

“Forskning viser, at underviserne bliver presset af forældrene og den måde, som undervisningsplaner struktureres på politisk. I dag skal eleverne hele tiden testes og bestå eksaminer, og forældrene ønsker naturligvis,

at deres børn er forberedte til disse eksaminer. Det efterlader ikke noget spillerum for den multikulturelle tilgang, hvor slutresultatet er mindre klart,” siger Reva Joshee.

Det er endnu for tidligt at se dramatiske følger af skiftet i idealer, men Reva Joshee forventer, at de vil komme.

“I mange år har børn af indvandrere klaret sig bedre i Canada end noget andet sted i verden. Det vil ændre sig. Vi vil også se en højere frafaldsrate, fordi en neoliberal eller neokonservativ tilgang til uddannelse ikke giver tosprogede og etniske minoriteter mange muligheder. De vil ikke føle sig repræsenteret i pensum.”

Men hvorfor er multikulturalisme så betydningsfuld? Og hvorfor bør uddannelsessystemet prioritere det? Med globaliseringens indtog er transnationale strømninger af indvandrere i dag

en naturlig del af den moderne verden. Derfor er det afgørende at have uddannelsessystemer, der accepterer og værdsætter de forskelligheder, der følger med etniske minoritetsgrupper frem for at ty til assimilering. Hensigten er at skabe ligeværdige og rige uddannelsesmuligheder for alle. Uden dette vil alle samfund opleve et stort spild af menneskelig kapital og færdigheder på grund af vedvarende fejlslagne forsøg på at opnå lige uddannelsesresultater for alle. Men det er ikke nemt.

“For at skabe et multikulturelt miljø må landet udfordre racisme og ændre fastgroede forestillinger om en homogen eller monokulturel national identitet. Det vil kræve modige, progressive og visionære uddannelses- og politiske ressourcer at fremsætte en politisk agenda, der kan afstedkomme denne forandring,” siger Heidi Safia Mirza.

Den pluralistiske smeltedigel

Syd for den canadiske grænse, i USA, er der en dynamisk spænding mellem idealet om multikulturalisme og idealet om at homogenisere kulturelle og etniske minoriteter. Her er amerikaniseringen af indvandrere dog en dybt forankret del af historien og ikke en ny tendens, der blev udløst af terrorangrebet i USA d. 11. september 2001.

Hvad der er ‘den ægte amerikaner’, har været et svært definerbart ideal, siden de første kolonister fra Vesteuropa forlod Mayflower-skibet i 1620. Senere – i 1780’erne – dannede amerikanerne metaforen ‘smeltedigel’. Den er et billede på forestillingen om en stor gryde, hvori forskellige elementer (dvs. nye indvandrere) blandes sammen til en harmonisk masse med en fælles kultur. Og metaforen lever stadig – i hvert fald til dels.

“Forbunds- og statspolitikken afspejler ofte smeltedigel-metaforen, men danner også et rum, hvori skoler, lokalsamfund og arbejdspladser kan værdsætte mangfoldighed og multikulturalisme. Nogle vil måske endda mene, at den form for multikulturalisme, der undervises i på de amerikanske skoler, i sig selv er en form for amerikanisering,” bemærker Amy Stambach, professor ved Department of Educational Policy Studies på Wisconsin-Madison Universitet.

Sammen har professor Amy Stambach og adjunkt Aydin Bal for nylig skrevet en rapport om multikulturel uddannelse i USA, hvori de peger på to interessante udviklinger: Den ene er, at demografiske beregninger for USA viser, at i 2050 vil mere end halvdelen af USA’s studerende opfatte sig selv som ikke-hvide. Det andet er, at indvandrerstuderende samt historisk set marginaliserede grupper af studerende (som for eksempel afroamerikanske studerende) udelukkes fra

“Den største udfordring for *multikulturel uddannelse* i dag er frygten for, at dét at studere og lære om mangfoldighed **underminerer den nationale sammenhængskraft.**”

Professor **Amy Stambach**

lige uddannelsesmuligheder på grund af yderst segregerede og forarmede skoler samt en uproportional repræsentation af disse elever i specialundervisningsklasser.

Aydin Bal, adjunkt ved Department of Rehabilitation and Special Education på Wisconsin-Madison Universitet, forklarer, at begge disse udviklinger bliver særligt tydelige i forhold til sprogundervisning:

“Begreber som integration og assimilation betyder nogle gange, at ikke-engelsktalende personers sproglige og kulturelle adfærd opfattes som mangelfuld og skal udbedres gennem specialundervisning i hjælpeklasser. Mange af de spansktalende stater, såsom Arizona og Californien, tilbyder ikke længere de tosprogede uddannelsesforløb, der blev undervist i med stor succes i 70’erne og 80’erne. At man stoppede disse uddannelsesforløb, skaber et behov for, at kulturelt orienterede uddannelser anlægger en endnu mere inkluderende tilgang for at imødekomme indvandrerstuderendes komplekse livserfaringer og for at kunne fungere som modvægt til de ødelæggende sociale og systemiske forhold, disse studerende møder på de amerikanske skoler.”

Omsorg og respekt

Reva Joshee og Heidi Safia Mirza hævder, at hvis multikulturel undervisning skal kunne genindføres, er det nødvendigt at fokusere på, hvordan lærere uddannes. Undersøgelser viser, at når lærere afslutter deres uddannelse, så føler de ikke, at de besidder de nødvendige værktøjer til at kunne håndtere de forskellige situationer, der følger med elever fra fremmede kulturer:

“Lærerne er ikke i stand til at arbejde med mangfoldighed, fordi det kun udgør en lille del af deres læreruddannelse at forstå og interagere med personer fra fremmede kulturer. I nogle tilfælde har de kun en eller to undervisningstimer om mangfoldighed under

hele deres uddannelse. Størstedelen af lærere i England har en hvid middelklassebaggrund med lille forståelse for de etniske minoriteter, de underviser, og som nu udgør majoriteten i vores kosmopolitiske storbyer. Det betyder, at de på forhånd dømmer en afro-caribier eller en muslimsk drengs adfærd som fjendtlig eller frygtindgydende, og det manifesterer sig som en selvopfyldende profeti, der kan føre til eksklusion og vrede på begge sider – og som bestemt ikke er frugtbar. Vi har brug for, at lærerne føler sig mere sikre i at håndtere problemstillinger i klasseværelset på en ikke-racistisk måde, hvor kulturelle misforståelser og antagelser ikke kommer i vejen. Det er muligt, men det kræver politisk vilje og finansiering at gøre det til kernen i vores læreruddannelse,” siger Heidi Safia Mirza.

For nylig besøgte hun en meget multikulturel skole i det indre London. Her så hun en stor udstilling, der fremstillede det oldengelske episke helte-digt ‘Beowulf’, som foregår i Skandinavien. Heidi Safia Mirza forklarer, at det illustrerede det gode ved undervisning, der inddrager multikulturelle forhold:

“Små 7-årige britiske muslimske drenge fra Somalia og Pakistan havde skrevet stiler, der var inspireret af Beowulf. De havde på fantastisk vis oversat det gamle anglosaksiske digt om helte, monstre og kærlighed til faderen til deres verden. Det er et fremragende eksempel på, hvordan man kan inddrage mangfoldighed i uddannelsessektoren. Ved at trække forbindelser til menneskeheden, som er fælles for alle samfund, dækkede temaerne over kultur, tid og historie. God undervisning vil i bund og grund altid være god undervisning. Og hvis du spørger, hvad god undervisning er, så involverer den altid omsorg og respekt. I dag kommer racistisk kultur alt for ofte på tværs.” ■

Oversat af **Stine Trøntemøller**.

Asterisk indleder en ny serie om dilemmaer i det daglige arbejde. I hvert nummer af Asterisk kan du møde en person, der arbejder som praktiker inden for det pædagogiske felt, og som fortæller om de dilemmaer, hun eller han møder i sit daglige arbejde.

PLANER & PROJEKTER FORBUDT

For **frivillighedskoordinator** ELSE LINDHARDT er det største dilemma i det daglige arbejde, at hun skal lære de frivillige, at det kan være mere værd at lytte end at lægge planer for fremtiden for en alkoholiker, narkoman eller hjemløs.

Af MALENE FENGER-GRØNDAHL
Foto CARSTEN FENGER-GRØNDAHL

Da du bad mig tænke over, hvilken ting på mit arbejde jeg er mest glad for, tænkte jeg med det samme på tekanden – og lakridsteen, som jeg holder meget af. Vi har altid kaffe og te på kanden i Nattjenesten. Vi tilbyder brugere nogle måltider i løbet af natten. Vores brugere får jo ofte ikke ret mange ordentlige måltider. Men det vigtigste er, at kaffekopperne eller tekanden er en konkret ting, vi kan samles om. Det er nemmere at sætte sig ned og bare være der, når man har den der tekande og et par kopper stående på bordet.”

Else Lindhardt er frivillighedskoordinator i Kirkens Korshærs Nattjeneste – et tilbud til alle, der har behov for et sted at være om natten. Hun smiler og undskylder, at det nok er en smule klichépræget at udpege en tekande

som symbol på det, hun holder mest af på sit arbejde: de stille stunder og stærke samtaler, som opstår mellem ansatte og brugere eller mellem frivillige og brugere i Nattjenesten.

”Det er de der glimt, hvor man ser noget andet i et menneske end det, man umiddelbart lægger mærke til. Det, vi forsøger at gøre i Kirkens Korshær og her i Nattjenesten, er jo at møde alle som medmennesker, ikke som alkoholikere, narkomaner eller psykisk syge. Vi tilbyder et fristed, hvor de kan få lov at slappe af, få en madras at sove på, spille Ludo eller varme sig ved en kop kaffe eller en samtale med et menneske, som ikke har planer eller projekter med dem, men bare er der som menneske.”

Nattjenesten er åben hverdagsnætter fra midnat til kl. 14 næste dag og fra midnat til kl. 8 om morgenen i weekenden. Hver nat er der to frivillige og to lønnede på vagt, som tager imod brugerne og tilbyder dem kaffe, te, saft og et par enkle måltider af rugbrødsmadder,

havregrød eller lignende. Brugere kan også få et bad, og der er to soverum med i alt 20 madrasser samt fire senge, som brugere med særlige behov kan få lov at overnatte i.

De fleste brugere er alkoholikere, narkomaner eller psykisk syge, og mange har både et misbrug og lider af psykisk sygdom. Andre er hjemløse. Mange har grønlandsk eller østeuropæisk baggrund, ligesom et stigende antal unge mænd med indvandrer- og flygtningebaggrund benytter sig af Nattjenestens tilbud.

”Vi gør meget ud af at være et tilbud til dem, som ikke har andre steder at gå hen. Så det er på mange måder hårde skæbner og mennesker, som virkelig har et hårdt liv, der kommer her. Det kan selvfølgelig være hårdt for de frivillige at blive konfronteret med, for mange har måske aldrig oplevet en psykotisk person før eller har ikke set, hvor dårligt en narkoman kan have det. Men det, de fleste frivillige oplever stærkest, er, at de med tiden ændrer syn på brugerne. Første gang de åbner døren og byder én indenfor, ser de en alkoholiker. Et par uger senere er det Bjarne, de lukker ind. De har fået øje på mennesket bag alkoholikeren,” siger Else Lindhardt og tilføjer: ”Det er altid mit budskab til de frivillige, når jeg har dem til samtale første gang: Du kommer til at udvikle dig af at være her, uanset om du vil eller ej. Og vi kræver, at du er parat til det. Til gengæld skal du ikke have projekter eller planer med brugerne. Det har alle andre, men det har vi ikke,” siger hun.

”De frivillige kan have et stærkt behov for at føle sig nyttige, men det må de gøre ved at være fuldt til stede, mens de er her, eller ved at lave frivilligt arbejde andre steder også. De skal være her for brugernes skyld, og det betyder, at de skal have fokus på det centrale: at være her og lade brugernes behov for stilhed, samtale eller et spil Ludo være afgørende.”

Nattjenesten baserer sit arbejde på nøgleordene omsorg, nærvær og varme, og det er derigennem organisationen viser sit kristne grundlag, forklarer Else Lindhardt. ”Vi missionerer eller forkynder ikke. Vi åbner døren for dem, der banker på. Det er vores næste, vi lukker ind, og møder ham eller hende med det udgangspunkt, at vi alle er skabt i Guds billede,” siger Else Lindhardt.

”Det kan de fleste frivillige sagtens forstå. Men det kan være sværere for dem at omsætte det i praksis. Der er nok en tendens til, at vi har svært ved at acceptere stilstand, og vi synes hele tiden, at vi skal gøre noget. Vi skal se resultater og udrette noget konkret. Mange frivillige kommer samtidig med et

2011 ER ÅRET FOR FRIVILLIGT ARBEJDE

EU har udpeget 2011 til 'Det Europæiske År for Frivilligt Arbejde'.

Læs mere:
www.frivillighed2011.dk
<http://europa.eu/volunteering>

"Det er altid mit budskab til de frivillige, når jeg har dem til samtale første gang: Du kommer til at udvikle dig af at være her, uanset om du vil eller ej. Og vi kræver, at du er parat til det. Til gengæld skal du ikke have projekter eller planer med brugerne. Det har alle andre, men det har vi ikke."

stort ønske om at hjælpe og gøre godt, og det kan nemt komme over. Nogle frivillige knytter sig særligt til en bestemt bruger og vil gerne på café med vedkommende, tage med til møder med kommunen osv. Nogle vil gerne overvære begravelser for brugerne, men det beder vi dem om at lade være med. Brugerens familie aner måske ikke, at de kommer her, og tænk så, hvis der dukker 60 frivillige op til begravelsen. Jeg advarer dem imod at engagere sig i brugerne uden for bygningen her, for jeg ved, hvor nemt de kan blive ædt op," siger Else Lindhardt.

Af samme grund må de frivillige kun have mellem to og fire nattevagter om måneden. Det forklarer hun dem allerede under den indledende samtale, der som regel varer 1½ time. Her forsøger Else Lindhardt at vurdere, om den person, som har meldt sig som frivillig, er rustet til arbejdet. "Vedkommende skal have nogle ressourcer, være rummelig og parat til at udvikle sig. Desuden er jeg nødt til at få afklaret, om en frivillig selv har haft problemer med misbrug eller psykisk sygdom. Det behøver ikke at være noget problem, men den frivillige skal være rimeligt afklaret. Er

man blevet udskrevet fra psykiatrisk afdeling for 1½ måned siden, vil jeg typisk anbefale vedkommende at komme igen om noget tid og i mellemtiden eventuelt være frivillig i vores genbrugsbutik eller syværksted," siger hun.

Desuden taler hun løbende med de frivillige om de situationer, de oplever på deres vagter, og hver morgen evaluerer den ansatte og de frivillige nattens forløb. Ofte kan der være små ting, som Else Lindhardt forsøger at gøre den frivillige opmærksom på. Her benytter hun sig af sin pædagogiske uddannelse til at forklare tingene tydeligt, men nænsomt, og anvise alternative handlemuligheder: "De ansatte fungerer som rollemodeller. Når jeg har en nattevagt, prøver jeg at vise, hvordan man med kropssprog og stemmeføring kan dæmpe en konflikt. Jeg taler også med de frivillige om, at de ikke altid skal gøre en masse. Hvis der er en konflikt i den ene ende af rummet, kan deres vigtigste funktion være at blive siddende og spille Trivial Pursuit med de andre brugere."

Et vigtigt princip er, at Nattjenesten er 'behandlingsfri zone', hvilket betyder, at hverken ansatte eller frivillige må tilbyde terapi eller indlede en samtale med spørgsmål som 'tror du ikke, at du skulle prøve at komme i behandling for dit misbrug?'. Spørger brugerne os om det, kan vi vejlede og henvise til en rådgivning, et kommunalt tilbud eller psykiatrisk afdeling. Men det er ikke os, der skal tage initiativet," understreger Else Lindhardt.

Det kan være svært for nogle af de frivillige, især i begyndelsen, forklarer hun. "Nogle gange siger de til mig, 'Jeg sidder jo bare her og drikker kaffe. Det føles forkert ikke at gøre noget'. Så siger jeg til dem, 'Hvis en af brugerne siger tak for en god nat, når hun siger farvel til dig, giver det mening. Så har det betydning, at du sad her og drak kaffe – eller lakridste. Så enkelt er det.'" ■

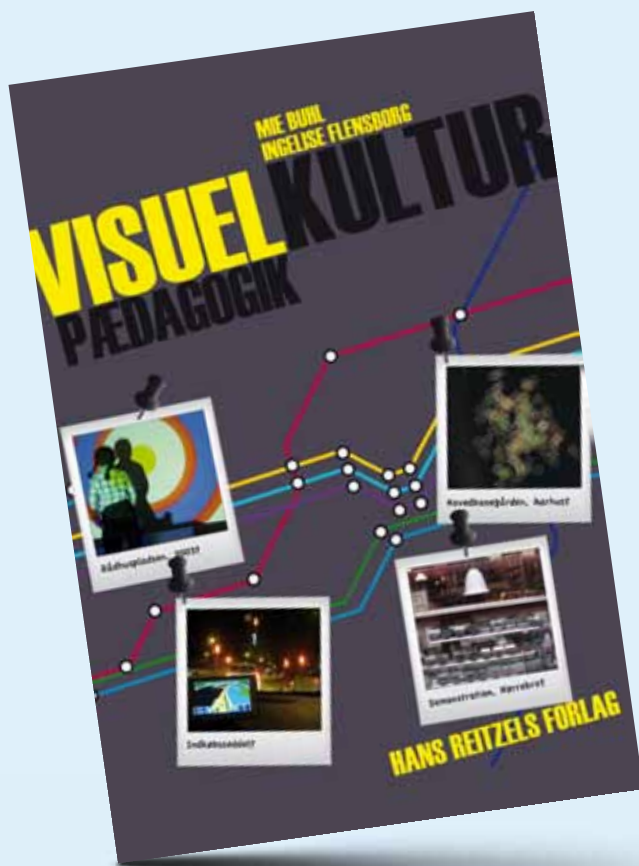
ELSE LINDHARDT

Frivillighedskordinator i Kirkens Korshærs Nattjeneste i Aarhus, hvor hun har ansvar for at rekruttere, uddanne og vejlede de frivillige. Der er omkring 60 frivillige, som har meget forskellig uddannelsesmæssig og social baggrund. De yngste er i begyndelsen af 20'erne, den ældste 71 år.

Uddannet bygningsmaler og siden uddannet pædagog fra Peter Sabroe Seminariet i Aarhus, hvor hun skrev speciale om prostituerede kvinders forhold. Hun etablerede kort efter Reden i Aarhus – i samarbejde med Reden i København – som var det første værested og rådgivningscenter for prostituerede i Aarhus.

Læs mere: www.kkaarhus.dk/pages/arbejdsgrene/nattjenesten.php

NYE BØGER. MODTAGET PÅ REDAKTIONEN

VISUEL KULTURPÆDAGOGIK

Mie Buhl & Ingelise Flensborg
Forfatterne giver en gennemgang af begrebet visuel kultur i et undervisnings- og læringsperspektiv. Forfatterne gennemgår visuelle fænomener, visuelle begivenheder og aktuelle teorier omkring refleksionsstrategi. De inddrager

æstetikbegrebet og slår til lyd for en nutidig forståelse af æstetik som situeret, relationel og reflekteret. Endelig behandler de visuelle kompetencer og de læringspotentialer, som findes i visuel kultur. Bogens sidste halvdel præsenterer en række konkrete undervisningsforløb i visuel kultur.

HANS REITZELS FORLAG

SOCIAL INNOVATION

Dorthe Junge & Peter Lustrup
Bogen er et bud på en ny tankegang og nye værktøjer til håndtering af velfærdsopgaverne gennem social innovation – både på et strategisk niveau og i den praktiske hverdag i velfærdssektoren.

VIASYSTIME

AT SAMTALE MED BØRN

Ylva Ellneby & Barbro von Hilgers
Bogen handler om, hvordan man som voksen kan lytte med 'fire ører' og have fire forskellige reaktions- og svarmuligheder samt vise, at man virkelig lytter og forstår, når man taler med børn.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

UDDANNELSE OG UDVIKLING PÅ PROFESSIONSHØJSKOLER

Finn Mogensen, Frank Bylov & Gundi Johannsen
Bogen belyser to temaer: forskning om - og om forskning. Den tager udgangspunkt i et samarbejde mellem det daværende UC Vest og Handicapgruppen i Ribe Kommune og går videre til at handle om videnskabeligt funderede videnskabelige aktiviteter ved en professionshøjskole. I den forbindelse begrunder, uddyber og diskuterer forfatterne de metodologiske aspekter i forbindelse med forskningen.

UC VEST PRESS

LEDELSE AF UDDANNELSE

Malou Juelskjær, Hanne Knudsen, Justine Grønbæk Pors & Dorthe Staunæs (red.)

Forfatterne kommer i bogen tæt på begrebet potentialitetsledelse. Potentialitetsledelse handler om at skabe og lede fremtidige, endnu ukendte muligheder i organisationen, dens medarbejdere og samarbejdspartnere. I bogen undersøges, hvordan denne nye ledelsesform udspiller sig i konkrete uddannelses kontekster for at vise de muligheder, der åbnes, og for at sætte ord på de nye

ledelsesdilemmaer, som potentialitetsledelse skaber for uddannelsesinstitutioner.

SAMFUNDSLITTERATUR

BEING DANISH

Richard Jenkins
På baggrund af både arkivstudier og etnografisk feltarbejde undersøger

Richard Jenkins begrebet danskhed og analyserer, hvad der lå til grund for opfattelsen af begrebet i Skive i 1990'erne.

Derudover undersøges danskernes holdning til Den Europæiske Union, Dannebrog og Kongehusets symbolske betydning, samt hvilken rolle kristendommen spiller for danskheden. Desuden diskuterer Jenkins den højredrejning, der har præget det politiske Danmark siden slutningen af 90'erne og især siden Muhammedkrisen. Bogen slutter således med en kritisk gennemgang af danskhedsbegrebets fremtid.

MUSEUM TUSCULANUM PRESS

HVAD BLIVER DER AF LEDELSEN?

Marianne Nykjær Madsen
Bogen belyser temaer af betydning for relationen mellem ledelse og medarbejdere i de organisationer, hvor selvledelse er blevet den nye fordring.

VIASYSTIME

HVAD ER MATEMATIK

Tinne Hoff Kjeldsen
Forfatteren fortæller om matematik på en måde, som ikke forudsætter nogen særlig matematisk viden, og i et ikke-matematisk sprog. Bogen er tænkt som en inspiration til videre interesse for matematikkens mange facetter.

AKADEMISK FORLAG

ANERKENDELSE

Carl-Göran Heidegren
Anerkendelse og dens modsætning ringeagt præger alt menneskeligt samvær og samspil. Bogen præsenterer en række socialfilosofiske og sociologiske perspektiver

på et begreb, der i dag har en central placering i samfundsvidenskaberne – og i diskussionen inden for mange praksisområder.

SAMFUNDSLITTERATUR

**SUNDHEDSPÆDAGOGIK
I BØRNEHAVEN**

Anette Schulz & Ulla Pedersen

Der præsenteres en række redskaber, som det pædagogiske personale i institutionen kan anvende i et sundhedsfremmende og inkluderende perspektiv. Redskaberne kan blandt andet inspirere det pædagogiske personale til at få øje på udsatte børn og deres ressourcer og sætte fokus på sociale relationer og børnefællesskaber samt at få italesat og 'forstyrret' egne forudindtagelser og vaner.

DAFOLO

IDENTITET

Nils Hammarén & Thomas Johansson

Identitet berører som begreb alt fra ændrede kønsmønstre, og hvordan medierne påvirker vores selvopfattelse, til retfærdighedsspørgsmål, multikulturalisme og internationale konflikter. Bogen diskuterer og giver nogle bud på, hvordan vi kan nærme os spørgsmål om identitet og samfund.

SAMFUNDSLITTERATUR

DEN MENINGSFULDE OPLEVELSE

Kenneth Hansen

Bogen handler om at skabe meningsfulde rum for brugere af digitale oplevelsesprodukter. Hvad er meningen med oplevelser, og hvad betyder oplevelsers design i digitale medier? Udgangspunktet er, at en stor del af verden efterhånden er indlejret i teknologi, og at vores oplevelser af verden også er det.

AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

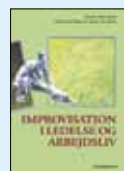
SOCIOLOGI

Heine Andersen (red.)

Bogen er en indføring i sociologiens teoretiske og empiriske univers. Den-

ne nye udgave er gennemrevideret og opdateret med ny viden på området. Kapitlerne om social klasse og social ulighed, økonomi, produktion og arbejde, familie og kultur er nyskrevne. Desuden er der tilføjet et nyt kapitel om byens sociologi.

HANS REITZELS FORLAG

**IMPROVISATION
I LEDELSE OG
ARBEJDSLIV**

Henrik Lauge Lohse,
Thilde Maj Holgersen
& Kim von Bülow

Bogen er en generel indføring i improvisationens verden med særligt fokus på at tænke og bruge improvisation i arbejdslivet og i ledelse. Forfatterne giver konkrete forslag til, hvordan virksomheden kan improvisere mere i hverdagen og udnytte medarbejdernes kreative potentiale.

FRYDENLUND

GENREDIDAKTIK

Benny Bang Carlsen

Bogen forsøger at skabe en sammenhæng mellem dansk-fagets mangeartede genrer og genreudvikling i et didaktisk perspektiv. Det er bogens ambition at etablere en facetteret genredidaktik, som indeholder en udvidelse af det traditionelle genrebegreb.

KLIM

UNDERVISNINGSSASSISTENT

Frans Ørsted Andersen & Gitte Højfeldt

Bogen videregiver dels generelle informationer om forsøgene med undervisningsassistenter i Danmark, dels erfaringer med lærer-assistentordninger i andre lande, bl.a. Finland, og viser, hvordan lærerassistenterordninger kan implementeres.

HANS REITZELS FORLAG

ELEVER LÆRER SAMMEN

Helle Bjerresgaard

& Else Bølling Kongsted

I denne bog præsenterer forfatterne

”I Danmark er det et problem, at så få drenge/mænd med anden etnisk baggrund slår igennem i dansk elitefodbold. Spørgsmålet er: hvorfor vækker det problem så megen opsigt og skaber så megen debat i fodboldkredse og blandt andre interesserede?”

Martin Treumer Gregersen

Hvorfor har vi ingen Zlatan i dansk fodbold?

deres bud på, hvorfor gruppearbejde er en undervisningsform med et stort potentiale i forhold til elevernes læring og dannelse, og hvordan samarbejds læring kan praktiseres.

DAFOLO

**HVORFOR HAR VI
INGEN ZLATAN I
DANSK FODBOLD?**

Martin Treumer
Gregersen

Forfatteren ser på, hvordan dansk fodbold ekskluderer de etniske minoritetsdrenge. Spørgsmålet er, hvorvidt der er tale om fordomme eller realiteter, og om man kan ændre på det.

FRYDENLUND

BARNETS SPROGLIGE MILJØ

Ann-Katrin Svensson

En grundbog til sprogarbejdet i daginstitutioner, der giver en introduktion til grundbegreberne inden for sprog, tale og kommunikation. Målet med bogen er at sætte pædagoger bedre i stand til at kunne bedømme børns sproglige udvikling.

DAFOLO

**SMÅ OG STORE
FORANDRINGER
- DANSKERNES
VÆRDIER
SIDEN 1981**

Peter Gundelach (red.)

Værdier og værdikamp har været på dagsordenen i de sidste ti år. Har det øgede fokus ændret danskernes værdier? I denne bog undersøger en række forskere forskellige områder af det danske samfund og tager pulsen på udviklingen i danskernes værdier de seneste tre årtier.

HANS REITZELS FORLAG

**ERINDRING OG EFTERTANKE –
BIDRAG TIL SKOLENS
KULTURHISTORIE**

Holger Henriksen

Bogen er skrevet af én af de pædagogiske tænkere, der har været med til at præge folkeskolen og den demokratiske pædagogik i Danmark gennem de seneste 30-40 år. Den handler om forfatterens liv, deltagelse i samfundslivet, pædagogiske og skolepolitiske overvejelser og hans opgør med stalinismen i Danmark.

FJORDAGER

MINDFULNESS FÅR MERE INDFLYDELSE

Mindfulness vinder stadig større opmærksomhed, og dets indflydelse vokser inden for sundhedsfremme. Lektor KAREN WISTOFT undersøger, hvorfor mindfulness er så populært, og hvad vi realistisk kan forvente af metoder baseret på mindfulness.

Af KAREN WISTOFT

Lynhurtig kommunikation, kulturel sammensmeltning og religiøs intolerance præger den tid, vi befinder os i, fremgår det af de seneste års forskning på forskellige fagområder. Hvis ikke vi hæfter os på udviklingen, risikerer vi at blive tabere, der i værste fald ender i eksistentiel magtesløshed. Personlig ulykke i form af depression kommer øjensynligt til at dominere Verdenssundhedsorganisationens (WHO) liste over fremskrevne problemer fra omkring 2020.

Men betragtes disse pessimistiske udviklingslinjer under et, er der også andre og nye tendenser, der giver mening. I forsøget på at finde nye og virksomme metoder til både at lindre og forebygge personlige eller eksistentielle problemer er der positive holdninger over for fremgangsmåder, som groft sagt ikke så meget prøver at ændre kendsgerningerne, men snarere reaktionerne på dem. Ifølge mindfulness-guruen Jon Kabat-Zinn har personlig lykke i tilværelsen ikke helt så meget at gøre med de samfundsmæssige omstændigheder, som de fleste tror.

I disse år dukker flere og flere metoder baseret på mindfulness op, og deres indflydelse vokser. Det er muligvis for tidligt at sige, om de er kommet for at blive, og i så fald, i hvilken form de vil overleve. Men det er allerede vanskeligt især for behandlere inden for de sygdomskategorier, der rummer

mentale symptomer som fx depression, stress, misbrug, spiseforstyrrelser, isolation mv. og for deres klienter at ignorere dem. Og hvad mere er, vækker mindfulness-metoderne ofte stor entusiasme hos dem, der får førstehåndskendskab til deres potentiale inden for selvudvikling og ikke-medicinsk helbredelse, eller som finder det spirituelle eller meditative grundlag berigende.

Mindfulness er en måde at være til stede på. Mindful opmærksomhed tager imod og er ikke afvisende. Sansindtryk, tanker eller følelser opleves simpelthen som det, de er. At være opmærksom på en mindful måde betyder mærkeligt nok, at ens 'mind' i betydningen bevidstheden kan være fraværende. Selv om tankerne kører på højtryk, får de ikke mere opmærksomhed end alt andet, der kan opfattes. En sådan beskrivelse bygger på en forskel mellem to typer af opmærksomhed, sådan som sociologen Niklas Luhmann har beskrevet det: den handlingsorienterede og den oplevelsesorienterede. Hvis ens opmærksomhed er handlingsorienteret, er den selvreferentiel, og man er optaget af spørgsmålet: hvad skal jeg nu gøre? Hvis den derimod er oplevelsesorienteret, har man fokus på sagen eller begivenheden og ikke på reaktioner eller mulige handlinger og heller ikke på tanker eller følelser.

Mindfulness bygger på en forestilling om, at reaktiv opmærksomhed eller handlingsorientering indskrænker den 'sande

opmærksomhed' – eller dybere bevidsthed. Efterhånden som folks normale handlingsorienterede måder at rette deres opmærksomhed på bliver mindre, opstår der en følelse af, hvordan tingene virkelig er. Samtidig betyder det at være mindful ikke, at denne 'sande opmærksomhed' bliver til 'tavs viden', eller eventuelt udvider sig, eller udstråler en form for universel kærlighed. Pointen er, at disse fænomener kan opstå i opmærksomheden, men ikke udgør selve processen.

Mennesker, der praktiserer mindfulness, gør det som regel spirituelt eller meditativt og i fællesskab med andre. En sådan praksis fører til individuelle oplevelser af sindsro, velvære, mental sundhed og muligvis også til sygdomshelbredelse, selv om det som regel ikke er det primære formål i sådanne sammenhænge. Ikke desto mindre er det kendt inden for eksempelvis mindful-behandling af alkoholisme, at den opnåede sindsro kan være midlet til at opnå ædruelighed.

Mindfulness har vundet stor popularitet og fået megen opmærksomhed gennem de senere år – både i religiøse samfund, hvilket den store udbredelse i USA vidner om, og i sekulariserede samfund – som i Danmark i form af kursustilbud inden for erhvervslivet, i terapeutiske interventioner og mere alment som sundhedsfremmende metode. Mindfulness er et godt eksempel på et spirituelt og praktisk fænomen, der i stigende grad kobles til såvel sundhed og velvære som til helbredelse og lindring

”Der findes ikke sundhed uden mental sundhed”, skriver WHO i 2001. På baggrund af en verdensomspændende stigning i forekomsten af mentale forstyrrelser blandt såvel voksne, børn som unge, placerer WHO i dag mental sundhed som fokusområde på linje med fysisk sundhed. Stigningen i mentale forstyrrelser var før årtusindeskiftet mere eller mindre overset inden for den sundhedsvidenskabelige forskning, men WHO har nu skabt opmærksomhed omkring det faktum, at mental sundhed er af afgørende betydning for sundhed generelt og antyder, at psykologiske funktioner påvirker personlighedens inderste kerne – vel at mærke personlige erfaringer og ’uafhængige tanker’, følelser, ønsker, behov og adfærd. Forebyggelse af mentale forstyrrelser og fremme af mental sundhed blandt børn og unge er også et vigtigt mål for WHO, og dette mål i dag indgår en lang række pædagogiske initiativer og programmer verden over.

I de senere år har der i den internationale sundhedspædagogiske forskning været fornyet interesse for begrebet ’mental well-being’, en god erstatning for begrebet mental sundhed, når man taler om mere end fravær af sygdom. Velvære har en passende optimistisk klang og kan omfatte både at være rask og at have det godt. Det er ikke nødvendigvis det samme. Spændingen mellem at være rask og have det godt går måske mindst tilbage til Aristoteles, som udviklede et begreb om menneskelig blomstring kaldet eudaimonia, som involverer udfoldelsen af de egenskaber, Aristoteles mente, var essentielle for menneskets sjæl. Aristoteles’ eget mål var, at resultatet skulle blive en politisk såvel som en psykisk harmoni, hvor den indre balance var en afspejling af den ydre.

”At være opmærksom på en mindful måde betyder mærkeligt nok, at ens **’mind’** i betydningen bevidstheden kan være fraværende. Selv om tankerne kører på højtryk, får de ikke mere opmærksomhed end alt andet, der kan opfattes.”

Lektor **Karen Wistoft**

’Mental well-being’ er nærmest blevet overtaget af bevægelsen omkring positiv psykologi for at hjælpe mennesker til at identificere komponenter af, hvordan de fungerer, som allerede er centrale styrker, og andre, som kræver positiv opmærksomhed med det formål at forøge menneskers velvære.

Problemet er, at mental sundhed bliver defineret på måder, der kan siges at udelukke bestemte bevidsthedstilstande, personligheder eller temperament

. Hvis man vil være mentalt sund, gælder det om at være i bevægelse, være kreativ, udfolde sine evner og handle hensigtsmæssigt i forhold til hverdagslivets udfordringer. Denne opfattelse af mental sundhed giver – med reference til William James’ banebrydende empiriske studier af åndelige erfaringer relateret til ’healthy-mindedness’ og ’mind-cure’ – anledning til at overveje, om man dermed ikke fornægter melankoli og den stilhed og skrøbelighed, der præger især følsomme mennesker, som måske udtrykker sig bedst gennem kunst, musik eller poesi. Ifølge James er det kun få af os, som ikke i en eller anden grad er mærket af vores følsomhed, og det er følelserne og skrøbelighederne, der livet igennem kommer os til undsætning, og det sker ofte på helt uventede måder. I det melankolske temperament finder vi den bevægelighed, som ifølge James er den uomgængelige betingelse for en dybere moralsk forståelse. Så i de temperament, som nutidige definitioner af mental sundhed afskærmer sig fra, findes den intensitet og det eftertryk, som er centralt i en praktisk styrke – og der findes også kærligheden til det, der ligger ud over den sanselige erfaring. ■

Kommentaren er baseret på artiklen ’Mindfulness og mental sundhed’, som publiceres i Psyke & Logos, forår 2011, med temaet Mindfulness og meditation.

REFERENCER:

- James, W. (2008 [1902]). *The varieties of religious experience. Centenary edition. A study in human nature*. London and New York: Routledge
- Kabat-Zinn, J. (2005). *Coming to our senses: Healing ourselves and the world through mindfulness*. New York: Hyperion.
- Kurtz, E., & Ketcham, K. (1994). *The spirituality of imperfection. Storytelling and the journey to wholeness*. New York: Bantam Books
- WHO (2001). *Mental Health: New Understanding, New Hope*.
- WHO (2008). *Social cohesion for mental well-being among adolescents*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.

KAREN WISTOFT

Lektor, ph.d. ved Institut for Pædagogik, DPU, Aarhus Universitet. Karen Wistoft forsker i sundhedspædagogik, herunder mental sundhed og mindfulness.

* NYE MASTERUDDANNELSER

DAGTILBUDS- OG INDSKOLINGS DIDAKTIK

Uddannelsen har fokus på småbørns- og barndomsfeltet i et læringsmæssigt og didaktisk perspektiv.

Få en smagsprøve: København 3. marts, Aarhus 10. marts

Læs mere på www.dpu.dk/did

POSITIV PSYKOLOGI

Uddannelsen fokuserer på menneskets psykologiske ressourcer, styrker og muligheder.

Få en smagsprøve: Aarhus 29. marts

4 dages kursus: København eller Aarhus, marts – maj

Læs mere på www.dpu.dk/mopp

Begge uddannelser udbydes i København og Aarhus til studiestart september 2011. Der er ansøgningsfrist 1. maj.

Masteruddannelserne er to-årige deltidsuddannelser tilrettelagt for erhvervsaktive. Kom og mød alle DPU's masteruddannelser den 15. marts på DPU i København. Program og tilmelding: www.dpu.dk/aabenthus

03.

MARTS

SPROG I DAGTILBUD OG INDSKOLING,

– pædagogik som snæver sprogstimulering eller meningskabende kommunikation?

Smagsprøve på DPUs nye Masteruddannelse i Dagtilbuds- og Indskolingsdidaktik. Når pædagogikken tænkes rigtig kan den løfte både et meningsfuldt sprog og det kommunikative barn. Tre oplæg giver bud på, hvordan det kan gøres.

Sprogtilegnelse i vuggestuen: Den sociale basis for barnets sprog

Ole Henrik Hansen,

ph.d. stipendiat, cand.pæd.

Et sociokulturelt blik på literacy – den kommunikative gryderet

Anders Skriver Jensen, ph.d. stipendiat, cand.pæd.

Udvikling af en måletrettet sprog-pædagogik i børnehaven

– praksis og kritisk refleksion

Stig Broström, cand. pæd., ph.d., lektor

03. marts. Kl. 15 - 17, gratis adgang

02./03./15.

MARTS

INFORMATIONSMØDER OM DPUS UDDANNELSER

Informationsmøde om
Bacheloruddannelsen i
Uddannelsesvidenskab

Den nye bacheloruddannelse blev oprettet med stor tilslutning september 2010. Overvej du at søge ind i 2011, så kom til informationsmøde og mød studerende og undervisere og få svar på dine spørgsmål.

2. marts i København.

Kl. 17 - 19.30, gratis adgang.

3. marts i Århus. Kl. 10 - 15, gratis adgang

Informationsmøde om
masteruddannelserne på
DPU, København

Mød undviserne, få svar på dine spørgsmål og kvalificer dit valg af masteruddannelse.

15. marts. Kl. 17 - 19.30, gratis adgang

Se mere på www.dpu.dk/aabenthus

LÆS MERE OM ARRANGEMENTERNE PÅ DPU

TILMELD DIG PÅ

www.dpu.dk/kalender

04./12.

MARTS/MAJ

CENTER FOR BØRNELITTERATUR INVITERER TIL TO SEMINARER OM BØRNELITTERATUR**Ny børnelitteratur**

Tekster for børn og unge er under forvandling: De optræder som digitale tekster, billeder spiller en stadig større rolle i udgivelser for børn, og nye børnelitterære genrer udvikles. Seminaret sætter blandt andet fokus på udviklingen inden for tegneserien for børn, digitale mediers indflydelse på bogen

og på tendenser i de nordiske landes børnelitteratur set udefra.

4. marts. Kl. 9.30 - 16.00, pris kr. 1.000 (DPU-studerende kr. 200)

Læs med de 0-6-årige.**Literacy og litteraturoplevelse**

Seminaret sætter fokus på små børns forhold til tekster og udvikling af literacy i børnehave- og indskolingsalderen. Seminaret henvender sig bl.a. til undervisere på professionshøjskoler, bibliotekarer, pædagoger i daginstitutioner og indskoling, børnehaveklasseledere, læsevejledere og skolebibliotekarer m.v.

12. maj. Kl. 9.30 - 16, pris kr. 1.000 (DPU-studerende kr. 200)

09.

MARTS

HVEM HAR ANSVARET FOR PETERS SKOLEGANG?

Er nutidens forældre ikke deres opdragelsesansvar voksent eller er det skolen, der svigter sit ansvar, når disciplinen og resultaterne i de danske skoler er for ringe? Er skole-

hjem samarbejde en del af løsningen – eller en del af problemet?

Debatoplæg

"Forældres ansvar over for skolen er blevet uendeligt"

ved adjunkt, ph.d. Hanne Knudsen, Institut for Læring, DPU, Aarhus Universitet

"Forældre svigter deres opdragelsesansvar, når de vil være unge med de unge"

ved idehistoriker og Institutleder Jens Erik Kristensen, Institut for Pædagogik, DPU, Aarhus Universitet:

Efterfulgt af paneldebat med:

Dorte Lange, formand for Skole- og Uddannelsespolitisk Udvalg, Danmarks Lærerforening

Benedikte Ask Skotte,

Formand i Skole og Samfund

9. marts. Kl. 19 - 21, pris kr. 50

FOTO

31.

MARTS

INKLUDERET I SKOLENS LÆRINGSFÆLLESSKAB?

En af de mest markante udfordringer, som lærere står overfor er den øgede mangfoldighed i elevgruppen, når det kommer til måder at lære på. På trods af de mange bestræbelser på at individualisere og differentiere undervisningsindhold og aktiviteter, synes stadig flere elever at risikere en marginalisering i løbet af deres skoletid.

Gennem workshops og oplæg ved bl.a. professor Niels Egelund og professor mso Susan Tetler giver konferencen bud på, hvordan der kan skabes en inkluderende pædagogik. Kl. 10 - 16, pris kr. 700

21./02.

MARTS/MAJ

UDSPIL OM DANSKFAGET

DPU inviterer til forelæsningsrække, der præsenterer aktuel forskning, visioner og udfordringer indenfor danskfaget. Forelæsningerne afholdes i samarbejde mellem Institut for Didaktik, Institut for pædagogik og Center for børnelitteratur.

'Didaktik' – om retorik i en didaktisk kontekst**Det normative aspekt:**

Er retorik en videnskab?

Lektor Mads Haugsted, Institut for Didaktik

Det deskriptive aspekt: Retorik som videnskabsteoretisk brille.

ph.d. stipendiat, Frederikke Winther, Center for Børnelitteratur

21. marts. Kl. 14 - 16, gratis adgang

Medier og danskfag**– kommunikative og æstetiske perspektiver****Om kommunikationskritik****i dansk med computerspil som eksempel**

lektor Jeppe Bundsgaard, Institut for Didaktik, DPU

Om genrer og medier i dansk med computerspil som eksempel

adjunkt, ph.d. Thorkild Hanghøj, Institut for Didaktik, DPU

2. maj. Kl. 14 - 16, gratis adgang

“I *Asien* dominerer tankegangen:
**‘I dag er bedre end i går, og i morgen
vil blive endnu bedre’**. I *Vesten* er det
generelle syn pessimistisk: **I morgen
vil blive dårligere end i dag.**”

Dominique Moisi
Forfatter til *The Geopolitics of Emotion*

Asterisk

En asterisk er det typografiske tegn, der henleder opmærksomheden på noget, der kommer. Den er et forvarsel. Asterisken anvendes ofte i fremstillinger til at markere en reference, som uddyber hovedteksten, og som kan følges op på. Magasinet Asterisk søger at foregribe og gå dybere ned i aktuelle debatter om uddannelse.

Asterisk er udgivet af:

Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, ARTS
Aarhus Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV

www.dpu.dk/asterisk
ISSN: 1601-5754

DANMARKS PÆDAGOGISKE
UNIVERSITETSSKOLE
AARHUS UNIVERSITET